

improba qua mouet aia ronalis ad hoc q inordinate delectet in creatura. Et ex hac libidine omnia alia peccata fm prius et posterius. hoc est mediate vel immediate. alia tm via seu ordine q̄s a superbia insurgunt. Cupiditas etiā sicut ponit apostolus radix dicit om̄ maloz. quasi eodē respectu iuxta suū eē sicut dicit libido iuxta suū. Nam sicut libido vt statū dictū est dicit causa om̄is peccati ppter inordinatam delectatōem que ex ipsa libidine habet in creatura que delectatio inordinate afficit et attrahit aiam et auertit a summo bono. sic cupiditas in suo esse dicitur radix om̄ maloz/ ex inordinato amore. qui ex ipsa cupiditate habet ad creaturā. qui inordinatus amor similiter afficit et attrahit animā et a summo bono auertit. Et q̄ inordinatus amor om̄ia alia peccata fm prius et posterius hoc est mediate vel immediate. alia tamē via seu ordine q̄s a superbia et q̄s a libidine insurgunt et oriuntur. **L**uxuria etiā fm **L**assianū dicitur radix om̄is peccati. quia carnales delectatōnes sunt nobis naturales. et ad naturalia p̄ni sum et inclinati. ac eis cum difficultate resistim. **A**tracta igit et affecta p luxuriam aia in oia alia vicia facilliter et sine p̄sideratōe ac moderamine. fm tamē prius et posterius hoc est mediate vel immediate ex vno. scz in aliud plabitur. alia tamē via et ordine q̄s p superbia et q̄s p libidinē et q̄s p cupiditate. **P**ossent ista p̄fusius declarari sed quantum ad breuitatē huius tractatuli cōuenit. satis sint q̄ tacta sunt. q̄ ampliora videre voluerit doctores habeat solennes. et inter ceteros beatū Thomā secunda secunde. et summā de vitijs et virtutibus.

R De septē vitijs capitalibus in speciali. Et primo differentia inter superbiam et inanem gloriam:

Sic sic prenotatis dicēdū venit de quolibet predictoz septē vicioz capitaliū in specie seu in particulari. Et primo de superbia. Circa quā notandū est q̄ licet cōiter nō fiat distinctio inter superbiam et inanē gloriā. immo ponat inanē gloria filia superbie Grego. tamē inter eas differentia ponit. immo superbia dicit reginā et matrē om̄iū viciozū. Quod intelligendū est grego. accepisse prout superbia cōsideratur fm quandā redundantia et

generalitatē quam habet in alia peccata in quantum scz ex ipsa omnia peccata oriri possunt. Et hoc duplici via seu ratione. **U**no modo per se et directe in quantum scilz alia peccata ordinantur ad finē superbie q̄ est propria excellentia ad quā potest ordinari quicqd homo indebite et inordinate appetit. **A**lio modo indirecte quasi p accidens remouēdo prohibēs. in quantum scilz per superbiam. homo legē diuinā contēnit. p quam phibetur a peccādo et transgredit mandata. **I**ntelligit tamē hoc q̄ndo illa transgressio mādatorū fieret ex cōceptu. Nam fieri posset ex ignorantia vel infirmitate. q̄ ibi nō esset superbia. **E**t igitur semper natura ipsorū viciozū clarius elucescat. pcedatur hic opinione greg. in sequēdo. **D**ifferentia autē que cōiter in superbia et inanē gloriā assignat est. quia licet in vtraq̄ sit immoderat⁹ et inordinatus proprie excellētie appetitus/ qui scilz nō est fm rectam et debitā ratōem/ in hoc tamē differunt. quia superbia excellentiā p priam inordinate appetit. **I**nanis vero gloria excellētie p̄rie manifestatiōem. ita q̄ superbia proprie cōsiderat in quantum ille inordinatus p̄rie excellētie appetitus habet ab intra etiā si nō ab extra p̄grediat. **I**nanis gloria trāsit ab extra. qz illaz excellentiā appetit ab extra apparere et in ore aliorum apparere et manifestari.

De superbia in particulari put distinguit ab inanē gloriā et ponitur quasi regina aliorum viciozū.

Dicitur ergo primo de superbia. que sic vt aliqualit tactum est. fm Augusti. diffinitur. **S**uperbia est p̄uersus proprie celsitudinis appetitus. **D**icit etiā August. q̄ superbia om̄ibus hominib⁹ inuidet scilicet superioribus. quia eis nō equat. **P**aribus quia sibi equat. **I**nferiorib⁹ ne sibi equetur. **D**icit etiā superbia om̄is peccati radix et inicitū ppter tres ratiōes supra in penulti. cap. immediate p̄cedenti tactas. **G**rego. cxxi. li. moralium quatuor species superbie assignat. **P**rima est cū homo bonum qd̄ habet/ estimat se a seipso habere **S**ecūda species est cum homo bonū qd̄ habet/ sibi desup datum credit. sed tamē se reputat illud p suis meritis accepisse. **T**ertia species est cū homo iactat se ha-

Compendiū theologie

bere bonū quod non habet. **Quarta** species est cum homo despectis ceteris appetit singulariter videri habere bonū quod habet. **Et** est aduertendū q̄ hic iactantia accipitur quantū ad interiorē cordis arrogantiam. **Quia** si capetur iactantia quātum ad exteriorē actum quo quis falso se diceret vel laudaret habere bonū qd̄ nō habet/magis proprie p̄tineret ad peccatum inanis glorie et etiā ad peccatū mēdacijs q̄ ad peccatum sup̄bie prout sumit̄ hic et a beato Gregorio. **Istarum** autē quatuor specierū numerus et sufficientia sic sumit̄. **Dictum** est sup̄biam esse inordinatū proprie excellentie appetitū. **Omnis** autē excellentia accedit homini ratione alicuius boni quod habet. **Bonū** autem quod habet homo/tripliciter potest cōsiderari. **Uno** modo fm̄ se. alio modo ex parte cause qua habet. tertio modo ex parte modi ip̄m bonum habendi. **Respectu** primi certū est q̄ quanto bonū quod quis habet maius est/ tanto p̄ hoc maiorem excellentiā consequit̄. **Et** quo cōtingit q̄ homo cuius appetitus inordinate vel vltra modū sibi conuenientem/ in suā propriā excellentiā tendit/ sibi in animo suo attribuit bonū quod nō habet vel maius q̄s habet et tunc est tertia species sup̄bie supra posita. que est scilicet cū quis iactat se habere bonū quod non habet. **Respectu** secūdi certum est q̄ quādo homo bonū quod habet. habet ex seip̄so. ipse excellentius habet q̄s si haberet ab alio. **Et** ex hinc procedit. q̄ homo cui⁹ appetitus inordinate et vltra modū debitum et sibi cōuenientē in suam propriā excellentiam tendit. illud bonum quod habet ab alio/ estimat in suo animo et sibi attribuit habere a seip̄so. **Et** quia dupliciter aliquis potest esse causa boni sui. **Uno** modo efficienter. alio modo meritorie. fm̄ hoc sumit̄ tur due prime species sup̄bie supra posite. **Nam** si homo illud bonū quod a deo habet/ estimet et reputet se a semetip̄so habere et sic efficienter/ tūc est prima species sup̄bie supra posita. **Si** vero illud bonum quod a deo habet/ estimet se et reputet a deo habere/ sed suis meritis. et sic meritorie et tunc est secūda species. **Respectu** tertij certū est q̄ quāto aliq̄s bonū quod habet excellentiori modo q̄s alij possidet tanto p̄ hoc maiorē excellentiam consequit̄

tur. **Et** hinc est q̄ homo cuius appetitus inordinate et vltra modū debitum et sibi conuenientē in suam propriā excellentiam tendit/ illud bonū quod habet. estimat in suo animo et sibi attribuit excellentius habere q̄s ceteri. et tunc est quarta species sup̄bie supra posita. scilicet cū quis despectis ceteris appetit singulariter videri habere bonū quod habet. **Et** quibus apparet clara sufficientia specierū superbie per Grego. assignata. **Est** tamen aduertendum q̄ fm̄ diuersos doctores. plures et alie assignantur superbie species. **Dyeronimus** assignat in gratitudinē specie superbie. **August.** dicit q̄ se excusare de peccato cōmisso/ ad superbiā p̄tinet. **Etiā** presumptō qua quis tendit ad assequendum aliqd̄ quod est supra se/ ad superbiā p̄tinerē videtur. **Bernardus** etiā duodecim gradus ponit sup̄bie qui sunt. curiositas. mentis leuitas. inepta leticia. iactantia. singularitas. arrogantia. presumptō. defensio peccatorū. simulata confessio. rebellio. libertas. peccandi consuetudo. **Sed** qui debite considerat omnes huiusmodi species seu gradus ad quatuor species p̄ Grego. vt tactum est assignatas/ reduci possunt/ et sub eis comprehenduntur. **Nam** p̄ma ingratitude de qua loquitur **Dyeronimus**/ reducit̄ ad primā speciem quia ingratus sibi proprie et in effectu attribuerē videtur habere a semetip̄so illud bonū quod ab alio habet/ cū illud recognoscere nolit. **Excusatio** de peccatis. de qua loquitur **Augusti.** proprie p̄tinet ad tertiā speciem quia sic se excusans videtur se iactare habere bonū quod nō habet scilicet bonum innocentie. **Presumptō** autem qua quis tendit in id quod supra ip̄m est/ proprie ad quartā speciem p̄tinet. fm̄ quā quis appetit p̄ alijs singulariter videri. **Duodecim** vero gradus superbie quos ponit **Bernard.** licet fm̄ quid et fm̄ modū accipiendi ipsius **Bernard.** ad superbiā p̄tineant. nō omnes tamen accipiuntur fm̄ ipsam propriā naturā seu essentialē superbie cui assignantur. **Sed** sumuntur aliqui tam fm̄ diuersas hominū cōditōes. q̄s fm̄ cōparatōem ad grad⁹ hominū qui vel sunt maiores vel equales vel minores. **Non** solum etiā in dictis duodecim gradib⁹ tangunt species alique sup̄bie. s; etiā quedā ip̄am superbiā antecedētia et quedā cōse-

quentia. **S**umuntur etiā predicti duo/decim grad⁹ supbie a Bernardo assignati. p^o oppositū ad duodecimū grad⁹ humilitatis. quos b^o b^o Benedictus in sua regula ponit. **P**rim⁹ enī gradus humilitatis ab ipso beato b^o b^o assignatus est corde ope semp humilitatē ostendere de fratribus in terrā aspectibus. **C**ontra quē ponit Bernardus primū gradū supbie. curiositatem. **N**am iuxta quod dicit **S**ens hominis sui ipsius incuriosa. quod ex priorū merito r^o vana estimatōe procedit. aliorū cōiter curiosa efficit. et iā vel ad ea que ad ipam nō spectat immoderate cognoscenda. vel mores viciaq; aliorū inquirēda se trāfert hinc inde oculos vagari. capiteq; erecto ac auribus suspensis incedere incipit. **S**ecund⁹ gradus humilitatis a dicto beato Benedicto assignatus est. vt pauca v^o bar rationabilia q^o loquat⁹ et nō clamosa voce. **C**ontra quā ponit Bernardus. sc^odm gradū supbie. leuitatē mentis quā ex gradu precedentī oriri ponit. **N**ā vt dicit anim⁹ hominis nulla sui cura aggrauatus. duz mores vicia aliorū curiose circūspicit in quandā leuitatem et instabilitatē transit. **N**am dū nūc aliquos sibi superiores aspiciam se supari doletz p^o inuidiā tabescit. **D**um vero nunc alios sibi inferiores cernit p^o quandā vanā excellentiā pueriliter hilaritescit. **N**unc pauca et mordacia loquitur. nūc multa et inania. nūc risu. nunc lectu plena. **T**ertius grad⁹ humilitatis a beato benedicto assignat⁹. vt quis nō sit facilis aut prompt⁹ in risum. **C**ōtra quē ponit Bernardus. tertium gradū supbie ineptā leticiā. quam ex duobus gradibus immedia te precedentibus oriri dicit. **N**am dū p^o curiositatē ad animi seu mētis leuitatē q^o deuenit et gaudiū quod ex sui presumptōne concepit per tristitiam quā interdū de alienis bonis p^otrahit interpolari metuit statim ad remediū false consolatiōis confugit. ita vt bene sibi conscius. vel sui oblit⁹ vel ab omni culpa absolutus putet. **N**unc apparet in fronte hilaritas. nūc in signis scurrilitas. nūc ad iocū pronitas. nūc vanitas in incessu. nūc facilitas in risu. **Q**uartus gradus humilitatis a dicto beato benedicto assignatus est taciturnitas vsq; ad interrogatiōem. **C**ōtra quē ponit Bernardus quartū gradū superbie. **I**actantiam quā ex precedenti gradu oriri dicit.

Nam dū mente in ineptam leticiā resoluta. vanitas crescere grossescere inceperit iam necesse est vt lacrato sinu ab extra erūpar. querit tunc quibus omne quod sentit effundat puenit interrogantē. nō querenti responderet. **N**unc querit et soluit. nūc ieiunia laudat. cōmendat vigiliās. somnia p^o fert et visiones. **Q**uintus gradus hūilitatis a beato benedicto assignatus est tenere quod habz cōis obseruatiā. **C**ontra quē b^o b^o Bernardus. quintū gradum supbie ponit singularitatē quā ex precedentī gradu oriri dicit. **T**urpe etenim esset ei qui se supra ceteros extollit et iactat/ nisi pl⁹ vel aliter q^o ceteri/ aliqd speciale ageret/ quo vltra eos apparere possit. **T**alis plus sibi de aliquo particulari bono q^o se facere estimat blanditur. q^o si decies plus in cōitate faceret. **P**allorē suum in vultu/ et maciē in manibus. et talia que in seipso videre potest/ speculatur ad sua particularia strenuus. ad cōmunia piger. vigilat in lecto. et dormitat in choro. et huiusmodi. **S**extus gradus humilitatis a dicto beato benedicto assignatus est credere et pronunciare se omnibus viliozem. **C**ōtra quē ponit Bernardus sextū gradū superbie. arrogantiam. quam ex precedentī gradu oriri dicit. **N**am cū q^o talia opa sic singulariter agit. iam ap^o simpliciores eius fama seu opinio crescere incipit q^o ipsa ei⁹ opa que videt probant. q^o discernere nesciūt quā intentione procedat. sicq; dū miser ille ab alijs beatificat. apud se in errore inducit. **C**redit enim q^o audit. sed quid intendat nō attendit. et dum plus de seipso alijs q^o sibi credit. non solū verbo aut operū ostentatione probitatē demonstrat. sed interno etiam sui cordis affectu se alijs sanctiorem credit et reputat. **S**eptim⁹ grad⁹ hūilitatis ab ipso beato benedicto assignat⁹ est se ad omnia indignū et inutilem credere et confiteri. **C**ontra quem ponit Bernardus. septimū gradū superbie. p^osumptōnem quā ex precedenti gradu oriri dicit. **N**am q^o se in animo alios p^ocellere putat. q^omodo eē potest q^o plus de se q^o de alijs presumat. **T**alis prim⁹ in conuētib; refidet. prim⁹ in consilijs responderet. **N**on vocat⁹ accedit. non iussus se intromittit. q^o quid ipse fecerit recte factū. q^o quid vero nō fecerit inordinate factū reputat. si vt optat nō p^o moueat superiorē suū aut inuidū aut

Compendiū theologie

deceptus indicat. in minoribus obedire indignat. quia ad maiora se reputat idoneum. **S**extus gradus humilitatis a dicto beato Benedicto assignatus est confessio peccatorum. Contra quem ponit Bernardus. octauū gradū supbie. defensionem peccatorū. quā ex precedenti gradu oriri dicit. Etenim qui se faciliter ad omnia ingerit / impossibile quasi est quin aliquādo deficiat. cū ergo talis a suo superiore corrigi ceperit: culpā suā quā habere nō putat / nō agnoscit et tūc in varias peccatorum suorum excusationes se ponit. aut enim fecisse negat. aut fecisse confitetur. sed quod bene fecit. aut si male se fecisse fateatur. dicit tamē quod nō multū male. etsi multū male / quod nō mala intentione. etsi iterū de mala intentione conuincat aliena se dicit suasionē peccasse. Et quomodo talis quod apta defendit. malas sui cordis cogitationes reuelaret. **N**onus gradus humilitatis a dicto beato Benedicto assignatus est. Pro obedientia in duris et asperis patientiā amplecti. Contra quē ponit Bernardus nonū gradū superbie. simulatā confessionē quā ex precedenti gradu oriri dicit. Nam qui ut tactū est. sic ex arrogantia et presumptione peccata sua excusant. si ut interdū contingere potest de manifestioribus culpis arguantur scientes quod si defenderēt nō crederetur eis. ad subtiliora se conuertunt argumenta defensionis uerba respondēdo dolose confessionis. Nunc etenim vultum demittūt. corpus prosternūt. lacrimas sibi si possunt extorquēt. suspiria et gemitus emittūt. Sed si eis leuis aliqua contumelia aut exigua pena inferat. iam suā simulatōem dissimulare non valentes / murmurare fremere irasci et conturbati incipiūt. **D**ecimus gradus humilitatis a dicto beato Benedicto assignatus est. Et cum obedientia quis se subiciat maiori. Contra quē ponit Bernardus. decimū gradū supbie. rebellionē quā ex precedenti gradu oriri dicit. Cum enim sic simulate suā culpam confitens penā sibi impostā impatienter sustinet sequens iam ab alijs notari: ac suam falsitatem conspicit. et exinde suam opinionem et laudem diminui videt. grandem in corde suo superbo confusione habet valde tūc difficile est talē huiusmodi uersorū iudicij tacitū adq̄escere. sed mox frontosus impudens. et quasi despatus in rebellionē corrumpit. Et qui prius solū fra-

tres contēperat. iam impudēter et potenter inobediēs etiā cōtemnit magistrū.

Undecimus gradus humilitatis a dicto beato Benedicto assignatus est. Ut quis uoluntatem propriā nō delectet implere. Contra quē ponit Bernardus. undecimū gradū supbie libertatem peccandi quā ex precedenti gradu oriri dicit. Nam cum subdit magistrū uel superiorem nō timere incipit. nec primos seu fratres. aut sodales habet quos uere in quadā securitate maioris libertate ad sua desideria implenda profuit. in ipsisque adimplendis delectat. et quibus forsitan nō penitus in principio dei formidine abiecta quasi uadū tentans / illicita cum quodā timore perficiat. postmodū tamen pedetētim in uiciorū gurgitē intrat.

Duodecimus gradus humilitatis a dicto beato Benedicto assignatus est. ut quis deum timeat. et memor sit omnium quod precepit. Contra quē ponit Bernardus. duodecimū gradū supbie. consuetudinē peccandi quā ex precedenti gradu oriri dicit. Nam postquam terribili dei iudicio / prima flagitia impunitas sequitur. tunc per quandā frequentiam malorū actū / homo in quandā peccandi consuetudinem trahitur. Ex hisque carnalibus desiderijs absorptus. ratioque ac timoris dei oblitus. indifferēter suis libitis utitur. Nec ab illicitis cogitandis et pagēdis restringitur. sed quicquid sibi in corde. in ore. in manu occurrit. machinat. garrit. et operatur malinolos quidē magniloquus facinorosus. **T**ertius duodecim gradū numerus et hoc accipitur quia homo per superbiam comuniter iniuriatur. Uel deo. uel homini cui debet esse inferior. uel homini cui debet esse par. **S**extus primi gradus determinatur secundum iniuriam que per superbiam fit homini cui quis debet esse par. Quatuor alij sequentes gradus determinatur secundum iniuriam / que per superbiam fit homini cui quis debet esse inferior. Duo uero ultimi gradus determinatur quantum ad iniuriam que per superbiam immediate deo fit. Et notatē dicit immediate quia etiā alij gradus redūdāt in deū. sed nō immediate imo mediāte primo. **S**extus autē dicitur quia a minori ad maiorem fit progressus. Etiam propter grauedinem peccatorū que iuxta illos gradus committuntur. Primus enim gradus malus est. secundus peior. et sic ascen-

dendo vsq; ad vltimū qui reperietur esse pessimus omnium. Unde iniuria que fit respectu parisi est minor. illa que fit respectu superioris est maior. scilicet illa que fit respectu dei est maxima propter quod predicti gradus taliter ordinantur.

De uicio seu peccato inanis glorie.

Nunc dicendum est de inani gloria qua Grego. ponit esse primum vitium capitale. Que sic describitur. Inanis gloria est inordinatus appetitus laudis. glorie. et honoris. Finis enim principalis inanis glorie est manifestatio proprie excellentie. Inanis glorie septem a beato Grego. xxxi. li. moral. filie assignantur. scilicet inobedientia. iactantia. hypocrisis. contentio. pertinacia. discordia nouitatum. presumptio. Quorum numerus seu sufficientia sic sumit. Finis inanis glorie ut supra dictum est. est manifestatio proprie excellentie. Ad manifestatorem autem proprie excellentie potest quis dupliciter tendere. Uno modo directe alio modo indirecte. Si directe aut fit per verba. aut fit per facta. Si per verba tunc est iactantia. Si per facta. Aut illa facta sunt vera et aliquam admiratorem importantia alias nulla consequeretur gloriam. et tunc est nouitatum presumptio. Nam eas solent homines magis ammirari. Si autem per facta et aliquam admiratorem ut dictum est habentia. sed tamen non vera immo ficta. et tunc est hypocrisis. Si autem tendat homo ad manifestatorem proprie excellentie secundo modo scilicet indirecte. Et hoc potest contingere quod dupliciter. scilicet vel quantum ad intellectum. vel quantum ad voluntatem. vel quantum ad locutionem. vel quantum ad factum. Si primo modo scilicet quantum ad intellectum. et tunc est pertinacia. per quam scilicet homo ad suam excellentiam ostendendam nimis innititur sue proprie sententie nolens cedere sententie meliori. Si secundo modo scilicet quantum ad voluntatem et tunc est discordia per quam scilicet homo ad suam excellentiam ostendendam non vult a propria voluntate discedere in alium seu in alio concordet. Si tertio modo. scilicet quantum ad locutionem et sic est contentio. per quam scilicet homo ad suam excellentiam ostendendam clamoso verbis contra alium litigat volens vincere obtinere. Si quarto modo scilicet quantum ad factum et sic est inobedientia. per quam scilicet

homo ad suam excellentiam ostendendam non vult exequi preceptum superioris / ne exequendo videatur in aliquo inferior.

De uicio seu peccato inuidie.

Absequenter de inuidia tractandum venit. Que secundum Augustinum est dolor seu odium felicitatis alienae. Secundum vero Iohannem Damascenum. est tristitia de alienis bonis. Et dicitur inuidia a non videndo quia scilicet bona aliorum videre non potest seu non libenter videt. Et quia displicentia boni alterius que interius habetur potest quodammodo per actum visum exterius denotari seu percipi / ideo proprie dicitur inuidia a non videndo id est non libenter videndo. Nam sicut dicit Seneca. Quicquid mente fugimus / in gestum oculis vix videmus. Et ideo illa interior displicentia / proprie inuidia dicitur. Ipsi autem inuidie quinque per Grego. assignantur filie. xxxi. li. moral. scilicet odium. susurratio. detractio. exultatio in aduersis proximis. afflictio in eius prosperis. Quarum numerus seu sufficientia sic accipitur. In conatu enim inuidie. quoniam scilicet aliquis contra alium inuidia in animo motus / ipsam ad effectum perducere nititur / aliquid est tanquam principium aliquid tanquam medium. aliquid tanquam terminus seu finis. Illud autem quod est tanquam principium / est ut primo inuidus apud alios verbo diminuat gloriam seu famam hominis. Et hoc potest contingere dupliciter. Vel in occulto. et tunc est susurratio. que est quoniam aliquis malum occulte de suo proximo dicit. eius famam denigrando. Et iuxta Iudorum dicitur a sono locutionis quia proprie fit in aure et secrete. non in facie hominum. Vel tunc dicit inuidus gloriam alterius diminueret in manifesto seu in aperto. et tunc est detractio que est quoniam aliquis aperte malum de suo proximo dicit. eiusque famam denigrat. ledit et diminuit. Et tamen circa ista duo peccata aduertendum. quia secundum Thomam ipsa in materia conueniunt et etiam in forma siue modo loquendi. quia utrobique malum de proximo occulte dicitur. Et intellige hic occulte id est non audiente eo de quo sic malum dicitur. Et hinc est quod propter istam similitudinem vnum pro alio sepe sumitur. Differunt tamen in specie respectu finis ad quem fertur intentio. Nam principaliter in tercio detractoris

Compendiū theologie

est famā proximi denigrare. **U**n̄ illa precie mala de proximo pfert. ex quibz ipse primus infamari possit vel eius fama diminui. **S**usurrionis vero intētio principalis est illū / cui sic inuidet / p mala q̄ de eo dicit. ab amicitia alioz separare. **D**etractor etiā pprie est qui apte et in facie hominū / mala de aliquo loq̄tur. **S**usurro autē ad ptem et secrete et q̄si in aure vt iā tactus est. **I**llud autē qd̄ est tanq̄ mediū / est quo inuidus facto p se nec p aliū cōmodum et vtilitatē seu profectū alterius ipediat seu dimiuat. **E**t tūc aut illud facere et adimplere potest. **E**t tūc exinde venit et oritur exultatio in aduersis primi. aut nō. et tunc exinde venit et oritur afflictio in p̄speris primi. **I**llud autē qd̄ in inuidia est tanq̄ terminus seu finis cōsistit in ipso odio / qd̄ inuidus de psona cui inuidet habet. **N**ā sicut bonū quod delectat causat amorem sic illud qd̄ contristat causat odiū. **E**st tamē pro clariori p̄missoz intellectu aduertendū qd̄ afflictio in p̄speris primi / dupliciter potest cōsiderari. **U**no mō fm quā dā generalitatē qn̄ scz de aliq̄s de p̄speris alicui inq̄ntū habet aliquā gloriā seu famā tristatur. **E**t tūc afflictio in p̄speris primi / nō est filia inuidie. **I**mmo est ipa inuidia met. **A**lio mō magis p̄cularit̄ inq̄ntum scz quis de p̄speris proximi q̄ ip̄e nitebat impedire tristat. inq̄ntū scz cōtra suū conatū eueniūt et tūc est pprie filia inuidie. **E**xultatio enī in aduersis primi non est directe idem qd̄ inuidia. sed ex ea seq̄t et nascit̄ exultatio de malo eiusdē. **E**t etiā notandū qd̄ est quedā inuidia que inter grauissima peccata p̄putat. scz inuidia fraterne gratie. qn̄ scz aliquis nō solū de bono primi dolet. sed etiā de ipso augmento gratie dei qd̄ ipse primus habet. **E**t h̄mōi inuidia ponitur pctm̄ p̄tra spiritū sanctū. **Q**uia p h̄mōi inuidiā / homo quodāmodo videt̄ spū sancto inuidere. eo qd̄ in suis opibz glorificat̄. **E**t ideo ponitur h̄mōi inuidia spēs peccati in spm̄ sanctū. vt latius infra videbit̄ vbi de peccato in spm̄ sanctū ageb̄. **N**otandū etiā qd̄ licet interdū inuidia zelus / nomine. et interdū pro zelo accipiat̄. est tū inter ea realis differentia. **P**ro quo sciendū qd̄ tristitia de alienis bonis / potest quatuor modis seu causis cōtingere. **U**no modo qn̄ aliquis dolet de bono alicui inq̄ntū ex

eo timet sibi ipsi vel alijs bonis viris nocumētū puenire. et talis tristitia nō est inuidia et potest esse sine pctō. **S**cdo mō qn̄ aliquis dolet de bono alterius. nō inq̄ntū ille alter illud bonū habet. sed ex eo inq̄ntū ipse q̄ inuidet sile bonū in se nō habz. immo sibi deest. p̄tendo tamē ad bonū finē et ista tristitia non est inuidia. sed est pprie zelus. et si iste zelus sit circa bona virtuosā seu honesta. laudabilis est. **I**uxta illd̄ i. ad Corin. xiiij. **E**mulamini sp̄ialia. **S**i aut sit de bonis tēpalibus. potest esse et cum pctō et sine pctō iuxta hominis sic zelātis intētiōem. **T**ertio modo qn̄ aliq̄s de bonis alterius dolet seu tristatur inq̄ntū ille cui illd̄ bonū accidit est ip̄o bono indignus. **E**t ista tristitia nō potest pprie oriri ex bonis virtuosis seu honestis. ex quibz aliquis iustus et virtuosus effici potest. qz iā qd̄ dammodo sibi ipsi repugnet. **S**i vero oriatur et veniat ex bonis temporalibus / cū fm doctrinā fidei t̄palia bona q̄ idignis pueniūt. ex iusta dei ordinatōe disponāt vel ad eoz damnatōem. et h̄mōi bona tēpalia quasi nihil sint in cōpatōe ad bona futura que seruātur bonis. iō h̄mōi tristitia p̄hibetur. **I**uxta illud psal. **N**oli emulari in malignātibz. neqz zelaueris facientes iniquitatē. **E**t alibi. **P**ene effusi sunt gressus mei. qz zelauī sup iniq̄s. pacē peccatoz videns. **Q**uarto mō qn̄ aliquis dolet seu tristat de bonis alterius. inq̄ntū scz ille alter ip̄m in dictis bonis excellit seu excedit. **E**t hec tristitia est pprie inuidia et est semp̄ praua et pctm̄. qz dolet de eo de quo gaudendū est. scilz de bono proximi. **E**t sic proprie accipitur hic.

De uitio seu pecca

Dicendū inde venit (cato ire de ira que fm Augu. sic describitur. **I**ra est vlciscendi libido. **S**cdo mō castiodoz sic describitur. **I**ra est immoderatus animi motus cōcitarus ad penā seu vindictā. **E**t intelligitur hec diffinitio. nō de ira que procedit seu denomiatur p̄ zelū. que est quādo quis cōtra ipsa vicia mouetur fm ordinē rationis ad bonū finē. quia etiā interdū homo sibi ipsi propter sua peccata et vicia irascitur. sed intelligitur de ira procedit et nominatur p̄ viciū. de qua etiā solum hic agendū est. **I**ra enī duplex habz eē

felices nature et mortis. Duo ad esse natu-
 re non est proprie nisi passio quedam ratione cuius
 passionis sic pure seu absolute considerate
 ira non est peccatum. immo magis est pena.
 Quo vero ad esse moris seu morale / in
 quantum illa passio deordinat a debito or-
 dinationis debitoque sine. tunc dicitur et ipso-
 rat viciu[m] et peccatu[m]. Nam ira isto modo non
 dicitur pura passione. imo quando actioem
 qua deordinat homo et quantum ad deum et quan-
 tum ad proximum. Vult enim a se vindictam ex-
 quere quam non debet nisi a deo vel a iudice
 constituto expetere. Vel illam vindictam ex-
 ercere appetit contra illum qui non meruit. vel vel
 tra id quod meruit. vel non secundum legitimu[m]
 modum ordinem. vel non propter debitum finem
S Gregorius. li. mora. sex assignat ire fili-
 as. que sunt rixa. tumor mentis. contumelia. cla-
 mor. indignatio. blasphemia. **Q**uartu[m]
 numeru[m] seu sufficiencia sic accipit. Triplici-
 ter potest ira considerari. vno modo secundum quod est in
 corde. secundo modo potest esse in ore seu locutione.
 tertio modo potest esse in facto seu ope. Duo
 ad primum modum scilicet in quantum ira est in cor-
 de nascuntur duo vicia. Unu[m] in respectu
 ad illum contra quem homo irascitur quod scilicet eum
 quodammodo abhorret et indignu[m] reputat
 ut sibi tale vel tale quod fecerit. et tunc est indi-
 gnatio. Aliud viciu[m] quod inde nascitur est in re-
 spectu ad ipsum hominem meti qui irascitur. inquan-
 tum scilicet in animo suo / diuersas videlicet vias
 excogitat. et talibus excogitationibus animu[m] suu[m]
 replet. et tunc est tumor mentis. **Q**uo modo ad
 secundum modum scilicet in quantum ira ostendit in ore
 seu locutione hoc contingere potest dupliciter.
 Uno modo quando homo suam demonstrat
 iram per verba inordinata. profusa alta et indi-
 gnatiua. et tunc est clamor. Alio modo quando su-
 am demonstrat iram in verba iniuriosa pre-
 pendo. Et hoc item dupliciter. Nam vel illud
 fit in deum aut sanctos. Et tunc est blasphem-
 ia. Aut fit in proximum et tunc est contumelia.
 Duo ad tertium modum scilicet in quantum ira ostendit
 in opere scilicet quando procedit usque ad factu[m]
 et tunc ostendit rixam. per quas hic intelliguntur
 et accipiuntur omnia nocumeta que facta occasi-
 one rixe primis inferri solent. ut sunt pul-
 siones percussiones et homicidia. **E**t insuper aduer-
 tendu[m] quod (ut supra aliquo modo tactu[m] est) Ali-
 quod viciu[m] potest esse filia vnius vicii capi-
 talis. et nihilominus interdum ex alio vicio
 capitali procedere et hoc diuersis respectibus
 et considerationibus. sicut in hoc presentis proposito

blasphemiam in quantum aliquis in ea ex delibe-
 rata mente prosumit / tunc procedit ex super-
 bia hominis contra deum se erigentis. **I**n Ec-
 clesiastico. r. Inicium superbie hominis apostatate
 a deo id est ab eius veneracione seu honora-
 tione recedere. In quantum vero homo non ex
 deliberata mente. sed ex quadam commotione
 seu furore animi / in blasphemiam prosumit.
 sic procedit ex ira et est filia ire. **S**imiliter
 tumor mentis non accipitur hic pro vana et
 superba excogitatione proprie excellentie qua
 quis animu[m] suu[m] implet. quod tunc idem esset in
 effectu quod superbia. sed accipit hic pro qua
 dam interiori conatu siue excogitatione ho-
 minis / vindictam ex ira appetens et in animo
 excogitans. **S**imiliter potest dici de odio
 quod ex ira nasci potest. cum tamen ponatur ex
 inuidia nasci. et eius filia sit. sicut supra de-
 claratu[m] est capitulo immediate precedenti.
Quartu[m] autem teneatur quis iniuria sibi facta
 inimico requirere remittere distinguendu[m]
 est. Ex iniuria enim tria oriri solent. Primum
 est rancor in affectu. **S**ecundum rancoris sig-
 num in effectu. Tertium est actio contra iniu-
 riantem. Primum tenet quilibet statim remitte-
 re. etiam si non rogetur. **S**ecundum tenetur quis
 remittere si rogetur. scilicet veniam petenti. et iuxta
 suam facultatem emendare peccato. Tertium non re-
 netur quis remittere. **A**n autem ille cui facta
 est iniuria debeat amicitiam querere. **S**ciendu[m]
 est quod duplex est debitu[m]. primum est neces-
 sitatis secundum est perfectiois. Quantum ad pri-
 mu[m] scilicet debitu[m] necessitatis sine quo scilicet non
 est salus. iniuriat non tenetur reconciliatio-
 nem et amicitiam querere. Quantum vero ad se-
 cundu[m] debitu[m] dicitur Chrysostomus. quod talis iniu-
 riatu[m] debet reconciliatio[n]em et amicitiam que-
 rere et hoc maxime ut exinde duplicem coro-
 nam accipiat. Unam quod iniuria passus est.
 alteram quia prius rogauit. **N**otandum
 postremo quo ad hoc capitulu[m]. quod redde-
 re malum pro malo est fragilitatis. redde-
 re malum pro bono est perversitatis. redde-
 re bonum pro bono est equitatis. redde-
 re bonum pro malo est charitatis.

De vitio seu peccato acediae.

Absequere et dicendum venit de
 acedia. que secundum aliquos sic de-
 scribitur. Acedia est de virtu-
 tu[m] laudabili exercitio / vtriusque

logie

nd. dicitur vitiu[m]...
 re non est proprie...
 passiois sic pure...
 ira non est peccatu[m]...
 Quo vero ad esse...
 quantu[m] illa passio...
 dineronis debitoque...
 nat viciu[m] et peccatu[m]...
 dicitur pura passione...
 qua deordinat homo...
 tum ad deum et quan-
 tum ad proximum...
 quere quam non debet...
 constituto expetere...
 ercere appetit contra...
 tra id quod meruit...
 modum ordinem...
 Gregorius. li. mora...
 as. que sunt rixa...
 mor. indignatio...
 numeru[m] seu sufficiencia...
 citer potest ira...
 corde. secundo modo...
 tertio modo potest...
 ad primum modum...
 de nascuntur duo...
 ad illum contra quem...
 quodammodo abhorret...
 ut sibi tale vel tale...
 gnatio. Aliud viciu[m]...
 spectu ad ipsum hominem...
 tum scilicet in animo...
 excogitat. et talibus...
 replet. et tunc est...
 scdm modum scilicet...
 seu locutione hoc...
 Uno modo quando...
 iram per verba inordinata...
 gnatiua. et tunc est...
 am demonstrat iram...
 pendo. Et hoc item...
 fit in deum aut sanctos...
 mia. Aut fit in proximum...
 Duo ad tertium modum...
 in opere scilicet quando...
 et tunc ostendit rixam...
 accipiuntur omnia...
 one rixe primis inferri...
 siones percussiones...
 Et insuper aduer-
 tendu[m] quod (ut supra...
 quod viciu[m] potest...
 talis. et nihilominus...
 capitali procedere...
 et consideratiombus...
 a em dupliciter...

Compendiū theologie

hominis languida deiectio. **A**lter sic de scribitur. **A**cedia est diffidentia de proprijs viribus et dei auxilio quo ad ardua bona implenda. **S**cđm alios fit **A**cedia est torpor mētis bona inchoare aut p̄ficere negligēt. **N**otandū autē qđ **I**sidor⁹ acedia a tristitia distinguit dicens tristitia esse inquantū homo recedit a bono ad quod tenet tanq̄ a graui et laborioso. **A**cedia vero dicit esse inquantū homo ab illo bono diuino seu spūali se cōuertit ad quietē indebitā **G**rego. vero acedia tristitiam noiat. et vt videt cōueniētius. qđ tristitia de se. s̄m quā aliq̄s a graui laborioso ope recedit vel s̄m quā aliquibz alijs causis trīstatur/nō est viciū speciale ab alijs distinctū. **S**ed tunc solū speciale viciū dicitur inquantū homo cōtristat de bono diuino seu spūali. et tūc clarū est ad rōem acedie pertinere qđ se ex eo ad quietē indebitā cōuertit inquantū scđ bonū diuinū seu spūale asp̄natur **E**t s̄m hec duo noīa/habentur p̄prie ratio acedie. qđ inquantū est auersio a bono diuino ex eo qđ graue estimat tūc dicitur tristitia. sed inquantū est sp̄reto ip̄o bono diuino cōuersio ad creaturā scđ ad quietē indebitā. ex eo qđ leuis estimat et placens rōne hui⁹ dicitur acedia **E**x quibz patet qđ hui⁹ viciū inquantū est vel dicitur tristitia/oppo- nit leticie spūali. **S**ed put est et vocat acedia. opponit virtuti fortitudinis. qđ cōsistit in arduis aggrediēdis et in sustinēdis aduersis. **E**t denoiatur acedia ab acedine. qđ p̄ eam aīa quandā habz acedine quandāqz gustus spūalis indispositōem de bono diuino seu spūali difficultat. **S**ed s̄m beatū **G**reg. xxxi. li. moral. sex assignantur acedie filie. scđ malicia. rācor. pusillanimitas. desperatio. torpor circa p̄cepta. euagatio mētis circa illicita. **Q**uarū numer⁹ seu sufficiētia sic accipi potest. **C**um enī iuxta p̄m in **E**thi. nullus diu absqz delectatōe possit cū tristitia manere. et vt tactū est: acedia sit tristitia de bono diuino tanq̄ de graui et laborioso. euenit qđ acediosus tendit et laborat ad hoc qđ a sua tristitia se eximat et liberet seu recedat. **D**uplici autē via pōt aliquis a tristitia recedere. **U**no modo vt a cōtristatibz recedat **S**cđo modo vt ad alia in quibz delectari possit trāseat. **S**icut s̄m eundē p̄m cōtriter videt qđ illi homines qui nō p̄nt in delectatōibus spūalibus gaudere. se transse-

runt ad delectatōes corporales. **R**espectu p̄mi membri. in recessu seu fuga a cōtristatibus. talis p̄cessus attēdit. **N**am primo homo ipsa cōtristancia fugit. **S**cđo interdum vltra progredit ita vt ipsa que tristitia ingerit impugnet. **R**espectu itez p̄mi istoz duoz scđ fuge et tristitantiū bona spūalia de quibz acedia tristat. sunt vel ipse finis scđ deus. vel ea bona qđ ordinantur ad ip̄m finem. **F**uga autē ipsius finis fit p̄ desperatōem. **E**ozū autē bonoz qđ sunt ad ip̄m finē. siquidē sint ardua. vt puta ea que subsunt p̄silijs euāgelicis. fuga fit p̄ pusillanimitatē. **S**i vero nō sint ardua s̄z solum qđ p̄tinēt ad cōmunē iusticiā. fuga fit p̄ torporē circa p̄cepta. **R**espectu secundū istoz duoz dupliciter fit ip̄soz bonorum spūaliū impugnatō. **Q**uāqz enī fit indirecte. p̄tra scđ homines qui ad ip̄a bona spūalia inducūt et tunc est rancor. **Q**uāqz vero vltim⁹ se extendit directe scđ ad ipsa etiā spūalia bona que tristat. **I**n quozū delectatōem aliq̄s ex ipsa tristitia adducitur. et tūc est p̄prie malicia. **R**espectu secundū mēbz principalis inquantū scilz aliquis p̄pter tristitiā bonozū spūaliū se ab ipsis bonis spūalibus ad delectabilia exteriora transfert/ponitur filia acedie/ euagatio mētis circa illicita. **E**st tamē hic aduertendū vt clarius p̄dicta intelligant qđ malicia nō capitur h̄ in sua generali acceptōne/ s̄m quā est quoddā gen⁹ omniū vicioz. sed capit pro quadā p̄culari malicia qđ quis vt tactū est bona spūalia impugnat inquantū ex ipsis tristat. **S**ilr rācor nō accipit hic vt cōmunit accipit scilz pro odio/ s̄z pro qđdam animi radicata indignatōe/ qua qđ p̄tra hoīes ip̄m ad bona spūalia inducētēs mouet/ inquantū scilz illa bona spūalia ipsum cōtristant. **E**st etiam notādum qđ **I**sidorus aliam differētiā quam vt supra tactum est ponit seu assignat inter tristitiam et acediam. **A**lias etiā ipsius tristicie. et acedie filias assignat. **N**am tristicie ponit quatuor esse filias/ que sunt rācor. pusillanimitas. amaritudo. desperatio. **A**cedie s̄o septē ponit esse filias qđ sunt. ociositas. somnolentia. importunitas mētis. curiositas. verbositas. inquietudo. corporis instabilitas. **S**ed iste filie sic p̄ **I**sidor⁹ assignate reducuntur in effectū idem sunt cum illis quas greg. assignat. **N**am

prius Grego. ponit rancorē esse filiā acē-
 die quā rancorē nomiat. et sic quo ad B
 Isidorus cū eo cōcordat. Sicut rancorē
 amaritudinis. qz est pprie quidē effectus
 rancoris. Quo vero ad pusillanimitatē
 Isidorus sicut cū Grego. in effectu pcor dat
 licet vario mō. Ociositas at r somnolētia
 qz assignat Isidorus filias acēdie cōpre-
 hendit r reducūt ad torpore circa prece-
 pra. quā assignat Grego. filiā acēdie. Nam
 ociosus in bono spūali pcepta pretermi-
 tit. somnolētus vō ea negligentē implet.
 Alie vero quibz filie qz assignat Isidorus
 ex acēdie oriri prinēt r reducūt ad eu-
 gationē mentis circa illicita quam ponit
 Grego. filiā acēdie. que quidē euagatio fm
 quod in ipsa arce mētis residet. volentis
 se importune ad diuersa diffundere voca-
 tur oportunitas mētis. Scdm aut q illa
 euagatio mētis ptinet ad vim cognitiuā
 dicitur curiositas. Inquantū aut se vagando
 diffundit ad locutiōem dicitur verbositas.
 Inquantū vero respicit vagationem cor-
 poris p quā cōiter indicat vagitas men-
 tis hoc cōtingit dupliciter. Vel respectu
 corporis in eodē loco manētis. sed p va-
 rios r inordinatos membroz mor se va-
 ge r instabiliter agentis r tunc est inqetu-
 do corporis. Vel respectu corporis se p diuer-
 sa loca vage agitātis seu discurrentis. r tūc
 est instabilitas. licet etiā instabilitas pos-
 sit fm vagā r inconstantē mutabilitatē r
 variatiōem ppositi accipi. Et sic patet q
 Grego. r Isido. in effectu cōcordat. Est
 tamen p clarioz dictoz intellectus aduer-
 tendū. q nō omīs motus acēdie est pctm
 immo frequēter in viris sanctis inueniūt
 tur aliqui impfecti motus acēdie. Totus
 enī acēdie quādoqz est in sola sensualita-
 te propt repugnantia carnis ad spūm. et
 tunc est solū peccatū veniale. Quibz vō p-
 tingit vsqz ad rōem que cōsentit in fugā r
 horrozē. r detestatiōē boni diuini. carne
 omīno cōtra spūm pualente r tūc acēdie ē
 pctm mortale. Est etiā aduertendū q
 vbi in supioribz dictū est acēdie esse tristi-
 ciā de bono spūali. nō est accipiendū bo-
 nū spūale cōmuniter. quia tūc acēdie nō
 haberet rōem spūalis vicij. cum omīe vici-
 um refugiat spūale bonū virtutis sibi op-
 posite. Similitē etiā inqntū acēdie refu-
 git bonū spūale prout est laboriosum vel
 molestū corpi. aut delectatiōis impediti-

nū. nō distinguitur ab alijs vicijs carna-
 libus. quibz aliqz quietē r delectatiōem
 corporis querit. Sed proprie acēdie. dum
 viciū speciale ponitur. put hic/ est tristi-
 cia mētalis/ de bono spūali diuino. vel in
 bonū diuinū ordinato. ea sola rōne/ qua
 in bonū diuinū ordinatur. cū cōsensu rō-
 nis in ipsius boni fuga horrozē r detesta-
 tiōē. Nam mentē hominis adeo oportz bo-
 no diuino de necessitate inherere. vt non
 cōtristetur fugiat. horreat. seu detestet ea
 que sibi propt deū imminēt faciēda.

De vicio seu pec- cato auaricia. Et qre dicitur idolorum seruitus.

Nunc trāseundū est ad declara-
 tionem auaricie q sic fm tulliiū
 describitur Auaricia est immo-
 deratus amor habendi. Secū-
 dum vero Bern. sic describitur. Auaricia
 est quarūlibet rez insatiabilis r inhone-
 sta cupido. Auaricia secūdu Aplm dicitur
 idolorum seruitus. quia auarus pprie in
 effectu r ope exhibet creature scz pecunie
 illud qd deberet creatori. r pcpue fidem
 spem r dilectiōem. Nam ibidē tanqz in eo
 vnde sibi spūale auxiliū puenturū credit
 suā principatiter spem pstituit. exinde in
 ardore dilectiōis transit. Et in hoc specia-
 liter reprehendūtur auari quia reuulsi-
 scz pecunie que de terra venit r accipitur
 r pprie terra est. quā natura infimā ordi-
 nit/ tantū amozē suū exhibent r impēdūt
 Et hinc in ecclias. dicitur q auaro nihil
 est scelesti. Et hoc ppter quatuor causas
Primo qz vix est scelus seu viciū ad
 quod perpetrandū auaricia nō inducat.
 vt sunt furta. homicidia. proditiones. pui-
 ria. r cetera huiusmodi. Secūda qz
 est contra legem nature seu humanitatis
 qua quisqz alteri tenetur quod sibi vellet
 fieri. Tertio quia est cōtra legem vni-
 uersalem in omībus rebus existentē. per
 quam se dari r cōmunicari volūt. immo
 quodāmodo pcellunt. Auari vero eas ca-
 ptiuas detinent ne cōmunicari possint.
 Quarto est contra legē diuinā scriptam.
 Unde Luc. vi. Estote misericordes sic r
 pater vester misericors est. Attrum au-
 tem liceat cuiqz thesauros condere. No-
 tandum q dupliciter thesaurifari potest.
 Uno modo ex affectu auaricie. absqz om-
 ni intentione necessitatis pprie vel aliene

Compendiū theologie

et hoc modo thesaurizare est omnibus prohibitū. Alio modo thesaurisari potest ex prudentia. et hoc itez dupliciter. Uno modo vel consideratiōe necessitatis. et sic concedit parentibus secularibus. ob necessitate filiorum educandorum. vel filiarum coniugio tradendarum. non tamen ditandarum. sed debito fuato modo iuxta statum persone. Alio modo ex consideratiōe publice utilitatis. ut puta regni defendendi. vel cultus dei ampliandi. et sic concessus est regibus et dominis temporalibus thesaurizare. Per sonis vero ecclesiasticis particularibus proprie nunquam thesaurizare licet. nec etiam pecuniam tenere. in tētiōe seruandi. **Uñ** Ambro. **Quia** hęc ecclia. non ut seruet sed ut erogat. **Et** predictis patet quod duplex est amor pecunie temporalium. **Unus** respectu necessitatis. **Alius** respectu superflui. **Contra** primum prohibet dominus proficitate sollicitudinē. **Contra** secundum prohibet thesaurisatiōem. **Auaricie** autē per Greg. cxxi. li. moralium. septem assignantur filie. que sunt. proditio. fraus. fallacia. piurium. iniquitudo. violentia. contra misericordiam obduratio. **Quia** numerus siue sufficientia sic sumi potest. **Auaricia** ut dictum est. est superfluous amor hūdi diuitias. **Ista** ergo superfluitas seu excessus. aut est in ipsas diuitias retinendo. et ex hoc oritur obduratio contra misericordiam. qua scilicet cor hominis. misericordia non emollit ut de diuitijs suis subueniat miseris et indigentibus. **Aut** iste excessus seu superabundantia est in accipiendo seu in acquirendo pecunias. **Quod** itez potest considerari dupliciter. **Vel** si in quantum est in affectu vel in quantum est in ope seu effectu. **Si** primo modo scilicet quantum est in affectu. sic ex auaricia oritur iniquitudo. in quantum scilicet auaricia ingerit homini nimiam sollicitudinē curasque superfluas. **Auarus** enim ut dicitur **Ecclias. v.** non implet pecuniam. **Si** secundo modo scilicet in quantum est in ope seu effectu. et hoc itez dupliciter contingere potest. **Vel** enim in ista immoderata et indebita acquisitione utitur quis vi vel dolo. **Si** utatur vi tunc est violentia. **Si** utatur dolo hoc itez tripliciter fieri potest. **Vel** enim fit ipse dolus in verbo. **Et** siquidem verbum sit simplex tunc est fallacia. **Si** autē ipsi verbo addatur confirmatio iuramenti tunc est piurium. **Si** autē committatur ipse dolus in ope tunc vel erit quantum ad res. et sic est fraus. **Vel** erit quantum ad personas. et sic est proditio. ut patet de iuda qui pro auaricia prodidit spiritum.

Isidorus autē nouē ponit filias auaricie. que sunt. mendacium. fraus. furtum. piurium. turpis lucri appetitus. falsum testimonium. violentia. inhumanitas. rapacitas. **Et** sic apparet quod **I**sidorus tres ponit filias auaricie quas etiam **Grego.** ponit. et sex de quibus **Grego.** nullam facit mentionem. **Sed** qui debite considerat iste sex filie que sic assignat **I**sidorus. reducuntur et comprehenduntur sub illis quas assignat **Grego.** **Nam** mendacium et falsum testimonium que proprie non differunt ab inuicem nisi sicut genus et species. etenim falsum testimonium nihil aliud est quam quedam specificatio mendacii. continentur sub fallacia. sicut et furtum que est quedam specificatio fraudis continentur sub fraude. **Appetitus** autē turpis lucri pertinet ad iniquitatem et sub ea comprehenditur. **Rapacitas** autē cum sit species violentie sub violentia continentur. **Inhumanitas** vero idē est proprie quod induratio contra misericordiam. **Est** etiam notandum quod auaricia que proprie est immoderata cupiditas circa diuitias et specialiter pecunie. ex eo quia per pecuniam omnia alia habentur et recuperantur iuxta quod dicitur. pecunie obediunt omnia. dupliciter potest considerari. **Uno** modo circa acceptiōem et acquisitionem pecuniarum in quantum scilicet aliquis pecuniam adquiret vel tra debitu aliena surripiendo vel indebitere retinendo. **Et** hoc modo opponitur auaricia iusticie. **Alio** modo considerari potest prout importat immoderatiōem circa iteriores affectiōes diuitiarum. puta cum quis nimis amat vel desiderat diuitias. aut nimis delectatur in eis. etiam si forsitan non velit cape aut retinere aliena. **Et** hoc modo auaricia opponitur liberalitati que homini affectiōes moderatur. **Et** licet uterque istorum modorum hic accipitur. magis proprie tamē auaricia secundo modo accipitur. **Et** etiam notandum quod philosophus in **Eth.** multa ponit genera hominum viciosorum vicijs ad auariciam spectantibus. que sub filiabus supra enūeratis non videtur comprehendere. videlicet. parcus. tenaces. ininibiles. illiberales. opatores. opantes. de meretricio pastos. usurarios. aleatores. mortuorum spoliatores. latrones. **Sed** circa hoc tam pro iam dictis quam pro dicendis est aduertendum quod licet in comuni vsu loquendi idē reputetur aliquod peccatum esse filiam alicuius alterius vicijs seu peccati. et esse eius speciem

est tamen magna differētia. ita q̄ aliud est peccatū habere filias z aliud peccatū habere species. Species enī alicui⁹ peccati seu vicij capitalis oportet semp ad idem genus vicij p̄tinere. Filias vero non. imo ad finē alicui⁹ vicij possunt etiā peccata alteri⁹ generis ordinari z ex eo oriri. Illa autē peccata q̄ sic ex alio oriuntur z ad ip̄s ordinantur fm̄ appetitū finis. proprie dicuntur ei⁹ filie. sicut gratia exēpli in materia p̄nti. Proditio z fallacia ponunt z de bito filie auaricia. qz ex ipsa oriuntur precie fm̄ appetitū finis vt qn̄ scz fit pditio vel fallacia ad pecunias z diuicias adq̄redas Et tñ pditio z fallacia p se cōsiderate nō sunt proprie species auaricie nec proprie. ad genus auaricie p̄tinet. Ad p̄positū igit̄ reuertēdo illa que (vt tactū est) ponit p̄hs sunt magis spēs auaricie quā illi liberalitate vocat. q̄s sint ei⁹ filie. licet tamē aliqui eoz possint ad filias supra enūeratas reduci. vt sub ip̄is effectualit̄ p̄prehēdant. vtputa latrocinij sub fraude. parcitas z tenacitas sub obduratōe cōtra misericordiam etiā sic ad auariciā p̄tinere vidēt̄. Potest enī aliq̄s illiberalis seu auar⁹ dici ex eo qd̄ deficit in dando. Et siquidē qz parum dat vocat̄ parcus. si autē qz nihil dat. tūc dicit̄ tenax. si autē qz cū magna difficultate dat. tunc vocat̄ lūmibilis quasi lūmī venditor qz. scilz de paruis/magnā vim facit. Quisq̄ etiam dicit̄ illiberalis vel auarus qz excedit in accipiendo Et h̄ iterū dupliciter. Ano modo qz turpit̄ lucrā. vel scz vilia z frūilia opa p̄ illiberales opatōes exercēdo. Vel qz de aliquibz viciosis actibus lucrā. sicut de meretricio vel aliquo hmōi. Vel qz lucrā de eo qd̄ gratis deberet cōcedere. sicut vsurarij Vel qz lucrā parū cū multo labore. Alio mō qz iniuste lucrā vel de viuis vim inferendo. sicut latrones. vel mortuos spoliādo vel ab amicis p̄ deceptōem auferendo sicut aleatores Et intellige hec om̄ia iuxta supra tacta quādo. scz ex imoderato amore lucri fiunt seu pcedūt Et sic p̄z recordātia eoz q̄ ponit p̄hs cū illis q̄ ponit greg.

De vitio seu peccato

Nunc dicendū est (caro gula. de vicio gula. Que sic fm̄ August. describit̄ Gula est immoderata cibi auiditas Vel sic gu

la est vorax edacitas. nature finibus nō contenta. Et est aduertendū qd̄ gula nō dicit̄ seu denotat quēlibet appetitū edendi vel bibendi sed solū inordinatū. Qui ex eo inordinat⁹ dicit̄ qd̄ recedit a debito ordine rōnis. Nec viciū gule in substantia seu q̄ntitate cibi proprie cōsistit sed in cōcupiscentia nō regulata rōne. Et ideo si aliq̄s excedat in quāritate cibi/ nō propt̄ cōcupiscentiā sed qz illud sibi necessariū eē erit stimat/ hoc nō p̄tinet ad vitiū gula. sz ad aliquā impiciā. Sed tūc p̄tinet ad gulā. quādo aliq̄s p̄pter cōcupiscentiā cibi delectabilis/sciēter excedit mēsurā edendo. Et hic accipitur cib⁹ etiā pro potu. Notandū insup qd̄ Greg. xxx. li. moral. v. esse spēs gula assignat sub his v̄bis. Sciēdū est. quia q̄nq̄ nos modis viciū gula tenet. Aliq̄n nāq̄ indigētie tēpora p̄uenit. Aliq̄n ordinē t̄pis seq̄tur. sed cibos lauti oves querit. Aliq̄n etiā quelibet sumēda preparari accurat⁹ expetit. Aliquādo autē z qualitati ciboz z tēpori cōgruit. sed in ipsa quāritate sumēdi. mēsurā refectōnis excedit. Nonnūq̄ vero z abiecti⁹ est quod desiderat. z tñ ip̄o estu immensi desiderij deterius peccat. Et cōtinent in hoc versu. Preperelante nimis ardēt̄ studiose Quaz species numer⁹ z sufficiētia sic sumi p̄t. Gula vt dictū est inordinatā cōcupiscentiā edēdi In esu autē duo cōsiderant̄ scz vel ipse cib⁹ q̄ sumit. vel ipsa ei⁹ sumptio. Respectu p̄mi. scilz ip̄i⁹ cibi q̄ sumit/ triplex p̄t̄ concupiscentie inordinatio cōtingere. scilz vel q̄ntū ad substantiā cibi. vel q̄ntū ad qualitātē cibi. Vel quātum ad quantitātē cibi. Quātū ad primū cōtingit cōcupiscentie. inordinatō qn̄ scz querūtur cibi lauti. i. preciosi. Et tūc est scda species supra posita. denotata p̄ illud verbum versus supra positi. laute. Quātū ad scdm̄ cōtingit concupiscentie deordinatio quādo scilz cibi nimis accurate z delitiose preparant̄. Et tunc est tertia species supra assignata. denotata p̄ illud verbū. studiose/ versus p̄nomiati. Quātū ad tertium cōtingit concupiscentie deordinatio. quando excedit in nimis cōmedēdo. Et tūc est quarta species supra assignata. denotata p̄ hoc verbum. nimis. Respectu secūdi mēbrī principalis/ scilz ipsius sumptōnis cibi. potest duplicit̄ concupiscentie inordinatio cōtingere. scilz vel

Compendiū theologie

quantū ad tempus ipsius sumptionis vel quantū ad modū. Quantū ad primū cōtingit cōcupiscentie inordinatio. quādo preuenit debitū tps seu debita hora p̄medendi. Et tūc est p̄ma species supra assignata. denotata p̄ hoc verbū. p̄propere. Quantū ad sc̄d̄m cōtingit cōcupiscentie inordinatio. sc̄z q̄n̄ nō seruat debitū modū in edēdo. Et tūc est q̄nta species supra assignata denotata per hoc verbū. ardēter.

Notandū insup q̄ Grego. xxi. li. moralium quinq̄ assignat gule filias q̄ sunt. inepta leticia. scurrilitas. immūdicia. multiloquiū. hebetudo sensus circa intelligentiam. Quaz numerus seu sufficiētia sic sumi pōt. Gula vt supra tactū est p̄prie cōsistit circa immoderatā cōcupiscentiā q̄ est in cibis et potibz. Et ideo illa vicia q̄ ex immoderata cōcupiscentia cibi et potus consequuntur seu oriuntur. cōputantur inter filias gule. Ipsa autē vicia q̄ ex immoderata cōcupiscentia cibi et potus insurgunt seu oriuntur cōsiderantur dupl̄r. Vel insurgunt ex p̄te aie vel insurgunt ex p̄te corp̄is. Si insurgunt ex p̄te aie. hoc pōt cōtingere q̄dupl̄r. sc̄z vel primo q̄ntū ad rōem. cuius acies ex cibi et potus immoderata hebetat. p̄pter sc̄z ciborum et vini fumositates/caput hois p̄turbantes. Et hinc ponit filia gule ebetudo sensus seu mentis circa intelligentiā. sicut et ecōtrario abstinētia cōfert ad sapiētie p̄ceptōem. Vel sc̄do quantū ad vim appetitiuā seu appetitū. q̄ sopito gubernaculo rōnis p̄ ipam cibi et potus immoderatiā multipliciter deordinat et in varias transit dissolutōes. Et hinc ponit inepta leticia filia gule. ex eo q̄ oēs inordinate passiōes ad leticiā et tristitiā ordinantur vt dicit p̄ph̄s. Vel tertio quantū ad inordinatōez discretōis circa debitū modū p̄ferendi verba. q̄ frequentissime ex immoderatiā cibi et potus cōtingit. Et hinc multiloquiū assignat filia gule. Iuxta q̄ dicit Grego. in pastorali. Nisi gule deditos immoderata loq̄citas comitaretur/diues ille q̄ epulat̄ q̄tidie sp̄d̄i dedicit in lingua graui non arderet. Vel quarto q̄ntū ad inordinatōez discretōis circa gestus et actus exteriores. Nā sicut ex immoderatiā cibi et potus puenit in ipa discretōe defectus et inordinatō circa debitam et moderatā plationē verborū. ita sicut puenit in ipa discretōe deordinatio circa exteriores gestus. Et hinc ponitur

scurrilitas filia gule q̄ est quedā vana iocularitas querēs hoies ad risum et cōplacentiā cōmouere. et defectu discretōis seu debite p̄uisiōis p̄oueniēs. Quantū autē respectu sc̄d̄i mēbz p̄cipalis de vitijs. sc̄z q̄ ex p̄te corp̄is insurgit. certū est q̄ ex ipa inordinata et immoderata cibi et potus cōcupiscentia et sumptiōe/frequentissime sequuntur emissiones inhoneste supfluitatū. Et hinc est q̄ immūdicia ponitur filia gule.

Est tamē aduertendū q̄ si ex ipsa supfluitate cibi et potus cōtingat emissio supfluitatū p̄ modū seminis natural̄. tunc immūdicia licet etiā ad gulam p̄tinere videat̄/in q̄ntum sc̄z materiā ministrat. magis p̄prie tamē p̄tinet ad p̄ctm̄ libidis seu luxurie. Si cōtingat emissio aliaz superfluitatū. vt vomitus et vacuatōnū fetidatū et h̄mōi. tunc immūdicia p̄prie ad viciū gule p̄tinet.

Est etiā aduertendū q̄ hebetudo quantū ad eligibilia/nō est p̄prie filia gule. imo cōiter in om̄i p̄ctō inuenit. Sc̄z hebetudo sensus circa speculabilia/maxime etiā ex gula puenit/propt̄ rōem tactā sc̄z propt̄ fumositates caput p̄turbantes. et tūc prope est filia gule. Sicut leticia que est de actu p̄cti iuxta illō puerbioz. ij. capitulo. **A**etatur cū malefecerit. et que prope ex habitu peccadi p̄cedit/nō est filia gule imo ad om̄e peccatū consequi potest. Sed illa leticia q̄ est vaga dissoluta et incōposita/q̄ iportat hoc verbū inepta. maxime orit̄ ex inordinata sumptiōe cibi et potus. et isto mō assignat filia gule. Similiter est quedā scurrilitas q̄ ex voluntate seu appetitu luxurie et quedā ex appetitu inordinato lucri seu pecunie p̄cedit. dum sc̄z querit̄ p̄sona p̄ quandā vanā iocularitatē/ad risum seu cōplacentiā p̄moueri. vel ad ipam facilius ad actū venereū p̄mouendū. vel ad aliqd̄ cōmodi ab ea cōsequendū. et istis modis magis p̄tinet ad illa vicia sc̄z luxurie et auaricie. Sed illa scurrilitas que ex immoderata cōcupiscentia et sumptiōe cibi et potus procedit iuxta modū fact̄ supra declaratū ē p̄prie filia gule.

De vitio seu peccato luxurie.

Est de luxuria que sic describitur. **L**uxuria est ex immūdis desiderijs veniēs lubrica mēis et carnis prostitutio. Sc̄d̄m alios sic de-

scribitur **L**uxuria est libidinosse voluptatis appetitus. Et intelligas hunc libidinosum appetitum quoniam est ex consensu rationis. sic scilicet quod ipsa ratio cum cohibere possit. non tamen cohibet quod tunc talis libidinosus appetitus est peccatum mortale. Adhuc secundum alios sic describitur. **L**uxuria est corporis incontinentia ex puritate carnis originem trahens. **N**otandum quod sicut sepe supra dictum est. magna differentia est ponere aliquid peccatum filia alterius vicii et illud ponere eius spiritum. **N**on manifeste apparet in isto vicio seu peccato luxurie. **N**am ut clare videbitur istud viciu aliqua habet peccata tanquam filias ea scilicet quod ex eo oriuntur secundum precipue appetitum finis. **L**icet tamen secundum principium esse ad ipsum viciu non pertineat. **H**abet etiam species que proprie ad ipsum luxurie viciu pertinent. **D**ecimo igitur secundum Gregorium. xxxi. li. moralium assignantur filie luxurie scilicet **C**ecitas mentis. inconsideratio. inconstantia. precipitatio. amor sui. odium dei. affectus presentis seculi. horroz seu desperatio futuri. **Q**uatuor numerus seu sufficientia sic sumi potest. **T**ertium est quod secundum doctrinam philosophorum quoniam inferiores anime vires seu potentie ad sua vehementer obiecta afficiunt et se applicant consequens est quod superiores anime vires in suis actibus impediunt seu deordinant. **M**axime autem per viciu luxurie/appetitum concupiscentie scilicet delectabilis venereo. propter suam scilicet vehementiam delectatorem. **E**t quo consequens est et cetera contingit quod maxime per concupiscentiam luxurie. ratio et voluntas que sunt superiores anime vires impediuntur seu deordinantur. **R**ationis autem quatuor sunt actus in agendis. **P**rimus quidem actus est simplex intelligentia que ipsa ratio aliquem finem apprehendit ut bonum. **E**t hic actus per concupiscentiam luxurie impeditur. **I**uxta illud Danielis. xiiij. **S**pecies deceptit te. **E**t illud. **C**oncupiscentia subvertit cor tuum. **E**t quantum ad hoc ponitur filia luxurie cecitas mentis. **S**ecundus actus rationis est consilium de his que sunt agenda propter finem. et hic etiam actus per concupiscentiam luxurie impeditur. **E**t quantum ad hoc ponitur filia luxurie precipitatio. que prout hic sumitur importat subtractionem consilii. quando scilicet homo ex luxurie vehementia per impetum voluptatis seu passionis. non adhibito consilio ad aliquid agendum subito et inordinate fertur. **T**ertius actus rationis est rectum iudicium

de agendis. **E**t hic etiam actus per concupiscentiam luxurie impeditur. **U**t de sensibus luxuriosus dicitur Danielis. xiiij. **A**verterunt sensum suum ut non recordarentur iudiciorum iustorum. **E**t quantum ad hoc ponitur filia luxurie. inconsideratio. que prout hic sumitur importat defectum recti iudicii. quoniam scilicet homo ex luxurie vehementia. in recte iudicando deficit. quod scilicet continet vel negligit attendere ea ex quibus rectum iudicium procedit. **Q**uartus autem rationis actus est preceptum quod ipsa ratio facit de aliquid agendo. **E**t iste etiam actus per concupiscentiam luxurie impeditur. in quantum scilicet homo ex impetu ipsius concupiscentie impeditur ne exequatur illud quod ratio decernit esse faciendum. **E**t secundum hoc ponitur filia luxurie inconstantia. que prout hic sumitur importat recessum a bono proposito et cepto propter aliquid quod inordinate placet quod maxime causat vehementiam luxurie. per quam homo trahitur ad repudiandum quod recte prius acceptauerat. quod ex sui defectu venit. quod cum posset illi impulsui luxurie resistere non resistit. eo scilicet quod non tenet firmiter et constantem se in bono concepto. **I**ta que cecitas mentis est defectus circa actum simplicis intelligentie. **P**recipitatio est defectus circa actum consilii. **I**nconsideratio est defectus circa actum iudicii. **I**nconstantia est defectus circa actum precepti. **Q**ui sunt que tuorum principales actus rationis circa agibilia que maxime per delectationem que in actibus venereis est. que totam animam absorbet impediunt ut tactum est. **E**t ex parte autem voluntatis duplex est actus que per concupiscentiam luxurie deordinari contingit. **U**nus est appetitus finis. **E**t quantum ad huius actus deordinationem ponitur filia luxurie. amor sui. **I**n quantum scilicet homo pro venerea delectatione quam inordinate appetit et concupiscit seipsum inordinate diligit. et ea que ad dictam delectationem seu complacentiam referunt sibi procurat et querit. **E**t per oppositum respectu ipsiusmet actus voluntatis ponitur alia filia luxurie. odium dei. **N**on importat quamdam dei ac suorum mandatorum in animo displicentiam et contempnum. in quantum scilicet ipsa delectationem veneream sic concupitam non prohibet. **A**lius actus voluntatis est appetitus eorum que sunt ad finem. **E**t quantum ad huius actus deordinationem ponitur filia luxurie. affectus presentis seculi. **I**n quantum scilicet homo per amplius et diutius venerea delectatione ad sui libitum fruendo per nos scilicet

Compendiū theologie

et ea que in eo sunt / inordinate diligit et in eis placet. **E**t p oppositū respectu istiusmet act^o ponit alia filia luxurie. de speratio futuri seculi. Quia dū homo vt preferit / nimis delectatōib^o carnalib^o detinet / nō curat ad delectatiōes spūales que ppria ad gaudia futuri seculi p̄tinent et di sponūt puenire. imo eas fastidit et quodā modo despiciat. **E**st tñ aduertendū q^d Isidorus quatuor ponit ex ipsa luxuria ori entia. que sub p̄dictis filiab^o comprehendī nō vident. scz turpiloq̄a. verba scurrilia: verba ludicra stultiloq̄a. **S**z q̄ bene cōsi derat p̄dicta q̄tuor sub p̄cedentibus cōti nent. Nā ipsa quatuor q̄ sic ponit Isido rus / nō sunt nisi quidā inordinati actus exteriores. et adhuc p̄cipue ad locutiōem p̄tinentes. que ex ipsa vi cōcupiscētie luxu rie oriunt. In qua locutiōe pōt ex vi ipsi^o luxurie aliqd inordinatū esse quadrupli citer. vel p̄pter materiā. vel ex pte cause. v^l quantū ad finē. vel q̄ntū ad sententiā. Si quantū ad materiā tūc sunt turpiloquia. Cum enī ex abundantia cordis os loq̄tur luxuriosus cui^o cor turpib^o cōcupiscētis est plenū / de facili in turpia verba p̄cipit quod p̄prie p̄tinet ad incōsideratōem. Et pte vero cause. Quā (vt dictū est) cōcupiscē tia luxurie maxime incōsideratōem et p̄ci pitatiōem causet. cōsequēs est q^d p̄cipere faciat in verba leuiter et incōsiderate dētā que scurrilia dicunt. Quantū vero ad fi nem. Quā luxuriosus ex vi sue cōcupiscē tie delectatōem querat. cōsequēs est vt ver ba sua ad immoderatā delectatōem ordi net et sic in verba ludicra p̄cipat. que pro prie ioculatoria dicunt ad luxuriā maxi me p̄tinentia. Quod p̄prie ad amorē sui p̄ tinere vibet. Quātū vero ad sententiā seu grauitatē verborū. cū p̄cupiscētia luxurie incōsideratōem mētis quandā causet. cō sequens est q^d rectū iudiciū / debitāq^o gra uitatē / in verbis impediāt ex q̄ fit vt luxu riosus in stultiloq̄a p̄cipat. vtpote q̄bis suis delectatiōes quas appetit q̄buscūq^o alijs rebus p̄ferēs seu p̄ponēs. **E**st eti am aduertēdum q^d amor sui nō capit hic sub quadā sui generalitate. q̄ntū scz se ex tendit ad quecūq^o bona que aliq̄s sibūp sī appetit. qz isto respectu amor sui nō est filia luxurie. imo cōmune oīm pctōz p̄n cipiū. Sed capit hic quadā speciali acce p̄tōe seu cōsideratōe Inquātū scilz aliq̄s

pp̄ter suā complacentiā et delectatōem / in ordinate appetit et p̄cupiscit delectabilia carnis venerea. et tūc est proprie filia luxu rie. Siliter incōstantia inq̄ntū opponit cōstantie. put ipsa cōstantia est ps fortitu dinis et circa ardua et terribilia versat / nō est filia luxurie. Sed hic ponit filia luxu rie inquantū opponit cōstantie que habet in abstinēdo a delectatōib^o venereis. que p̄prie p̄tinet ad continentia. q̄ ponit pars p̄prie et istō modo incōstantia ponitur proprie filia luxurie. inq̄ntū scz ex ipsius luxurie cōcupiscētia / orit et causat. et p̄ eaz emollit cor hominis et effeminatū redditur. Et ita de alijs supra tactis suo mō Quia vt supra tactū est nō refert aliqua vicia ex vno vicio oriri fm appetitū finis. et eadē vicia ad genera alioz vicioz p̄tinere. **S**pecies vero luxurie cōiter assignat septē. scz simplex fornicatio. stuprū. adul teriū. sacrilegiū. incestus. raptus. pctm cō tra naturā Quaz speciez numer^o seu suf ficientia / sic sumi pōt. Pctm luxurie in B proprie cōsistit. q^d aliq̄s delectatōe vene rea vritur nō fm rectā rōem et debitū mō dū. Quod qdē cōtingere potest duplicif. **U**no mō respectu materie in q̄ hmōi de lectatio querit seu sumit put i ea est deor dinatō Alio modo respectu ipsi^o materie que licet debita existat. nō seruātur tñ cir ca eā debite circūstātie Et qz circūstantie de se inq̄ntū scz circūstātia nomē dat seu imponit spēm actui morali. ideo ei^o spēs nō cōiter a circūstātijs imo sumit ab ob iecto. qd est materia actus. ideo oportuit spēs luxurie assignari a parte materie seu obiecti in habēdo scilz respectū ad ipsam materiā vel obiectū. Circa ipsam autē ma teriā. in qua exercet actus venere^o / potest aliquid nō cōuenire recte rōni duplicif. **P**rimo modo respectu proprie esse ipsi^o materie scz recipiētis. que proprie in actu venereo p̄ materia reputat et recipitur. in quātū scz ipsa materia / repugnantiā habet ad finē debitū. prop̄t que actus venereus exerceri debet. eo scz q^d p̄ eam impedit ge neratio prolis. et tūc est vna speciez luxu rie. scz pctm p̄tra naturā. quod hic accipi tur seu sumitur p̄ oīm actu venereo. ex q̄ nō potest generatio hūana sequi. **E**l in quantū ipsa materia repugnantiā habet ad debitā educatōem directōnem et p̄mo tionē prolis iam nate. in quātū scz p̄ eam

impeditur debitus ordo educatōis directō
nis et promotōis ipsius plis suscepte. et tūc
est alia species luxurie. scilicet simplex forni
catio. Secundo mō inquantū ipsa mate
ria in q̄ exercet actus venereus potest esse
nō inueniēs recte ratioi. Non quidē ex eē
sui seu de directo. sed p̄ quendā indirectū
respectū eorū que circa ipsam materiā fiūt
tam in se q̄ in cōpatōe ad alios hoīes. Et
hoc itē p̄ cōtingere dupliciter. Quia aut
p̄ dicto actu venereo cōmittendo et exercē
do/infert̄ violentia. et tūc est alia spēs luxu
rie. scilicet raptus. Aut p̄ dicto actu venereo cō
mittendo et exercēdo nō infert̄ violentia.
Et hoc itē p̄ cōtingere p̄ dupliciter. Pr̄mo
quidē mō ex pte ipsi⁹ materie scilicet femie. cui
aliq̄s cōmiserit. q̄ scilicet nō seruat̄ ei debit⁹ et
cōgru⁹ honor. et tūc est alia spēs luxurie. scilicet
incestus q̄ est cōcubit⁹ cū sanguinea vel
affine. in quo ipsius femie tā respectu sui
sueq̄ fame ac nomis. q̄ in respectu sue p
genie honorificentia q̄ plurimū leditur
ex quo apparet q̄ grau⁹ sit pctm̄ incest⁹
q̄ pctm̄ simplicis fornicatōis. Alio mō
ex pte illi⁹ in cuius p̄tate est ipsa femia. Et
hoc itē tripliciter. Vel respectu femie. q̄
est in p̄tate viri. et tūc est alia spēs luxurie
scilicet adulteriū. q̄ cōmittit̄ cū violatōe ma
trimoniū. Aut respectu femie q̄ est in po
testate patris. et tūc est stuprū quod cōmit
tit̄ in deflorādo et corrupendo virginem
que cōiter in p̄tate patris consistit. Aut re
spectu femie in speciali. vt ita dicatur dei
potestate existentis tanq̄ scilicet suo cultui et
seruitio specialiter deputate et dedicate. et
tūc est alia species luxurie scilicet sacrilegium
q̄ cōmittit̄ cū p̄sona religiosa et deo sacra
ta. Et aduertat̄ hic pro intellectu p̄mis
soriū q̄ species supra dicte luxurie magis
ex parte femine diuersificari ponūtur. q̄
ex parte viri. quia in actu venereo femina se
habet quasi patiēs. et p̄ modum materie
vir autē p̄ modū agentis. Et vt supra ta
ctum est. spēs luxurie nō p̄nt cōueniēter
nisi p̄m̄ drām seu diuersitatē materie assi
gnari. Quia diuersitas materie habet an
neram diuersitatē formale obiecti q̄ acci
piūt p̄m̄ diuersos modos repugnantie ad
lectam rōnem debitūq̄ ordinē et modū q̄
in actib⁹ venereis cōmittūt. Est etiam
aduertendū q̄ licet in supra scripta speci
erū luxurie assignatōe/meretriciū nō trā
siens in grauiozē spēm intelligat̄ sub sim

plici fornicatōe cōm̄phensum. aliqui ta
men inter ipsa duo/realem differētiā assi
gnāt. dicentes fornicatōem simplicē esse
soluti cum soluta quodāmodo sibi inui
cem determiante associatis et appropriatis.
Meretricium vero dupliciter fieri dicūt.
Uno modo p̄ vagā libidinē hinc inde cū
diuersis. nūc cū ista nūc cū alia peccādo.
Alio modo cū publice venali cōcubēdo.
Est etiam aduertendū q̄ aliq̄ nō ponūt
sacrilegiū de p̄ se p̄riam spēm luxurie. q̄
vt dicūt nō proprie de se p̄tinet ad luxuri
am s̄m̄ seipam. Sed solū posset poni ei⁹
species inq̄ntū ordinare ad finē ipsius.
Sed nec adhuc ponūt tūc ipm̄ sacrilegi
um spēm determinatā luxurie q̄ vt dicūt
p̄t cōcurrere cū diuersis aliaz spēm luxu
rie supra tactarū vt gratia exempli. Si
quis abutatur p̄sona sibi s̄m̄ spiritualē co
gnatōem cōiuncta. cōmittit sacrilegium
p̄ modū incestus seu quendā spūalem in
cestū. Si autē abutatur deo sacra ta tūc eo re
spectu q̄ est sponsa christi cōmittit sacri
legiū p̄ modū adulteriū seu quoddā spūa
le adulteriū. Eo vero respectu q̄ est sub
spiritualis patris curaz p̄tate cōmittit sa
crilegiū p̄ modū stupri seu quoddā spūa
le stuprū. Et si violentia inferat/ cōmitte
tur sacrilegiū p̄ modū raptus seu quidā
spūalis raptus. q̄ grauissime etiā in solo
conatu p̄ leges ciuiles punit. Rōmūtoz
tamē vsus et opinio habet q̄ sacrilegium
ponit̄ determinatā spēs luxurie et cōmit
titur vt supra declaratū est. Est etiam ad
uertendū q̄ peccati p̄tra naturā quatuor
cōiter species seu modi assignant̄. Prim⁹
est quādo absq̄ omni cōcubitu/ causa de
lectatiōis veneree/pollutio pcuratur. Et
vocat̄ proprie mollicies. pertinetq̄ ad
peccatū immūdicie veneree seu lubricose
Secūdus modus est si fiat p̄ cōcubitum
ad rem nō eiusdem speciei. Et vocat̄ pro
prie bestialitas. Tertius mod⁹ est si fiat cō
cubitus ad rem eiusdē speciei sed non ad
debitū sexum. vt puta masculi ad mascu
lum vel femine ad feminā. Et vocat̄ pro
prie peccatū sodomiticū. Quartus mod⁹
est si fiat cōcubitus ad rem eiusdem speci
ei et debiti sexus. sed non fiat in debito in
strumēto. vel alias fiat mōstruosa q̄dā de
ordinatio et vilitas in modis cōcubendi.
Est etiam aduertendū q̄ concubitus cō
iugalis s̄m̄ aliquas circūstantias potest

De consolatione theologie

fieri cum peccato vel mortali vel veniali. Et cōter dicti ꝑcubitus assignat̄ triplex modus scz licitus fragilis. ipetuosus. Licitus itez fit tripliciter scz vel causa prolis suscipiēde ad honorē deiꝝ cultum. Vel cā reddendi debitus. dum erigit̄. Vel causa fornicatōis vitande. nō quidē in se sed in cōiuge. Prim⁹ est pietatis. scōs est iusticie. tertius est cautele. Et in his nullū dicit̄ esse peccatū. Fragilis est quādo fit causa delectatōis. Et tūc distinguit̄. Quia si amor illius delectatōis sit ita seruēs qꝫ preponat̄ deo. tunc est pctm̄ mortale. Si vero nō preponat̄ deo. tūc est pctm̄ veniale. Quinqꝫ modis fit cōcubit⁹ impetuosus. Impetuosus est q̄ ex sola libidine proueniēs metas ratōis ⁊ honestatis trāscendit. qđ fit quinqꝫ modis. Primo modo ꝑ quasdam meretricias blādicias. ad magis exaturandā libidinē. Secūdo modo quādo fit cōtra naturalē modū. Tertio modo quādo fit tempe. phibito vt magnaz solennitatū ecclie et vigiliay. Quarto mō quādo fit ī loco phibito. vꝑputa ecclesia vel cimiterio. Quinto modo cum ad pregnantē partū vicinā. vel ad eā que in fluxu menstruofo est acceditur.

Quomodo ex speciebus ⁊ filiabus septē vicioꝝ capitalium alia etiam peccata oriuntur.

O Generaliter autē circa ꝑdictas tam filiaz qꝫ species omnīū supradictoz septē vicioꝝ seu peccatoꝝ capitaliū assignatōes ⁊ declaratōes. Notandū est qꝫ licet cuilibz ꝑdictoz vicioꝝ nō sint assignare nisi filie ⁊ species supradicte declarate. qđ non aliter fieri debuit. qz vt sepe supra tactū ē nulli vicio capitali debent pctā alia que cūqꝫ pro filiabus aut speciebus assignari. nisi illa q̄ fm̄ precipue appetitū finis cuiuslibet vicij ꝑmariez magis principalit̄ ex eo oriūtur ⁊ descendūt. vel que ad ipsi⁹ vicij genus ⁊ naturā magis imediate ꝑtinent. Sūt tamē alia peccata. ex ipsis septē vicijs capitalibz oriētia. ⁊ ad genus seu naturā eoz ꝑtinentia. que tñ nec tanqꝫ filie. nec tanqꝫ species eoz assignātur. ex eo qz nō primarie ⁊ principalit̄ ex eis oriūtur ⁊ descendūt. nec ita imediate ad ea ꝑtinet. imo magis ꝑrie ex ipsis filiabus vel speciebus suis oriūtur ⁊ descendūt. Ita qꝫ

proprie loquendo / ꝑnt magis dici ramuli sculi orientes ⁊ principalibz ramis ipsoꝝ septem vicioꝝ capitaliū. ex quibz itez ramulicis q̄ debite exquirere voluerit / respiret virgulas alias seu folia iterū nascētia fm̄ qualitates ꝑsonaz circūstātiāsqꝫ modorum faciēdi necnō tempoꝝ ac locoꝝ. Et gratia exempli. Ex inobediētia que ponitur ꝑia filia inanis glorie nascit̄ seu ꝑcedit rebellio. Ex iactātia que ponit̄ alia ipsius inanis glorie filia. nascit̄ seu ꝑcedit fastus ⁊ ꝑōpositas. tā gestū qꝫ vestitū qꝫ hmōi plurium. Ex discordia q̄ ponit̄ alia filia inanis glorie nascit̄ seu ꝑcedit scisma ⁊ bellū. Et itez ex bello homicidia. mutilatōes. incarcerationē ⁊ hmōi. Et contumelia que ponit̄ filia ire nascitur seu ꝑcedit subannatio. derisio. maledictio. ⁊ sic de pluribz alijs que ꝑmptū est respire. que omnia cognoscere nō est inutile. imo expeiciens ꝑmaxime curā animarū hūit̄ ac alijs viris literatis. vt magis ꝑpendere attendere possint ꝑrias radices ⁊ origines singuloꝝ peccatoꝝ. Et sic facili⁹ ⁊ melius tam in respectu sui qꝫ respectu eoz qꝫ in cōfessionibz audiūt / possint tentatiōibus resistere. radicesqꝫ eaz ꝑncipales ac fomēta euellere ⁊ dissipare. Et ista hic ad longū declarare nō patit̄ intentā hui⁹ tractuli compēdiosa breuitas. Qui ꝑo ampliora ac magis ꝑticularia videre voluerit. recurrat vt iā supra tactū est. ad scōaz secunde beati Tho. necnō ad illā summā notabilem de vicijs. que a nōnullis summa regis nūcupatur.

Quod non semper vicia seu peccata capitalia / eozqꝫ filie ⁊ species / peccata mortalia existunt

Et tamen circa supradictā septem peccatoꝝ seu vicioꝝ capitaliū declaratōem aduertendū. qꝫ licet ipsa septē vicia capitalia cū suis filiabus ⁊ speciebus supra etiam specificatis pro pctis mortalibz assignēt. ⁊ frequētius in naturā ⁊ actū pcti mortalis transeāt. Non tamē semp peccata mortalia existunt. imo nonnūqꝫ fm̄ aliquas circūstātiāsqꝫ q̄litates ꝑmitti possunt qꝫ nō nisi peccata venialia sunt. Et licet per nōnullos istud ample declaratū sit. ⁊ specialiter bene. diffuse. ⁊ elegantē ꝑ beatum Tho. secūda secūde sue summe. ex q̄ mul-

ta in hoc octauo tractatulo dictorum sum-
pra sunt. ac etiã bene z succinere in quo-
dã soleni tractatu. q̄ compediũ theolo-
gie nũcupatur. cui⁹ iniciũ veritatis theo-
logie sublimitas. ad q̄s attenda breuitate
huius dicti tractatuli. rationabiliter venie-
bat faciẽda remissio. Tamẽ qz nõ omnes
libros hñt/interdũqz nõ facile ab aliqui-
bus repiunt/ ne omĩno istud qd poterit
cõsciẽtiã plurimoz a multiplicibz scru-
pulis releuare/ hic inderermiatũ p̄teriref-
expediẽs visum est ac cõgruũ hic aliq̄ mō
explicare. z pro maiori parte dicendõũ/
iuxta effectũ eorũ que circa hoc in supra-
dicto cõpendio theologie ponũtur. Et q̄
in simili vt supra dictũ est ampliora z spe-
cialiora videre voluerit. ad alios docto-
res specialiter ad ipsam secundã secunde
beati Thomã. recurrat.

Quando superbia

P sit peccatum mortale.
Rocedendo. igitur iuxta ordinẽ
ceptũ hui⁹ tractatuli fm quem
insequẽdo beatũ Grego. fit di-
stinctio inter supbiam et vanã gloriã. est
sciendũ q̄ supbia prout accipit hic z po-
nit regina z mater oĩm vicio z/ cum suis
quatuor speciebz. quas etiam vt supra ta-
ctũ est ponit Greg. est de suo genere pctm̄
mortale. qz est inordinat⁹ z puerfus appe-
tit⁹ p̄rie excellẽtie. sibi indebite attribu-
ens que nõ hz. vel alio mō z intẽtione q̄s
habeat Que omnia tñ intelligẽda sunt qñ
et delibato iudicõ seu p̄sensu rõis pcedũt

Quando uana glo

Uria sit peccatum mortale.
Vana gloria/ ex suo genere est ve-
niale peccatũ. Quia gen⁹ ope-
ris scz morale/ sumit ex obiecto
Vanũ at̄ fm se nõ est obiectũ mortal pec-
cati sed veniale. Unde cum vana laus sit
hui⁹ pcti obiectũ/ p̄ qz nõ sp̄ vana glã est
mortale pctm̄. Sz alijs respectibz est va-
na glã mortale pctm̄. qd dupl̄r cõtingere
p̄t. Uno mō rõe finis. p̄pter quẽ laus ipsa
appetit. op⁹ nãqz tale est. q̄le est illd p̄pter
qd appetit. Alio mō rõe opis in se in quo
laus ipa q̄ritur. Circa p̄mũ modũ ad-
uertendũ est qz quadruplici fine laus appeti-
põr. P̄rio ad vitandũ malũ infamie. qd
põr homo p̄ suspitõem vel detractõez ali-

orũ aut alias icurrere. sicut samuel se lau-
dauit primo regũ. Secũdo p̄pter vtilita-
tem aliquã spũalem. vt esset gloria dei vel
edificatio proximorũ sicut Paulus se cõ-
mendauit. Tertio p̄pter lucrũ auaricie.
vel aliquẽ aliũ finẽ seu actũ peccati mor-
talis sicut pharisei q̄ deuorabãt domos
viduarũ simulantes lögã oratõem. Et
habet⁹ Math. xxiij. Quarto p̄pter ali-
quẽ finem seu actum venialis peccati si-
cut quãdo quis laudari appetit eo qz va-
ne in laude delectatur. Primũ est prouĩ-
dentie. secundũ est charitatis. tertium est
mortale peccatũ. Et idẽ intelligendũ est
de omni ope z actu cuius finis q̄ p̄inci-
paliter intẽditur est mortale peccatũ. q̄r-
tum est veniale si illa delectatõ que in lau-
de habet/ sit venialis. Circa scõm mo-
dum ratiõis scilz opis p̄pter qd ipsa laus
queritur/ est aduertendũ qz tria sunt gene-
ra operum per que laus ipsa queri potest
Vel eni sunt opa illicita vel sunt opa vir-
tuosa. Vel sunt opa indifferentia. Si p̄
prima opa scz illicita queritur laus. tunc
vana gloria est tale peccatũ quale est illd
opus illicitum p̄ quod q̄ritur. Nam si il-
lud opus illicitũ sit mortale. tñ vana glo-
ria erit mortalis. Si sit veniale tunc va-
na gloria erit venialis. Si q̄ratur laus p̄
secunda opa scz virtuosa. hoc iterũ potest
cõtingere dupliciter Quia vel appetitus
laudis/ adiũgitur seu supuenit operi vir-
tuoso tãqz incidens z nõ principaliter in-
tentus. sicut sepe in cantu z aliquando i-
mo frequẽter in predicatõne alijs qz san-
ctis opibz. Et tunc vana gloria nõ est ni-
si peccatũ veniale. Vel ipsa laus est finis
principalit̄ intẽtus in ope virtuoso. ipsi
qz actui virtuoso p̄stituit⁹. ita qz illd opus
virtuosũ opans ibi p̄stituit finẽ vltimũ
sui opis. Et sic est vana glã pctm̄ mortle
qz tñ iheretur ei vt fini vltio. Circa qd ad
huc aduertẽdũ est qz mai⁹ e pctm̄/ glãri de
bonis spũalibz q̄s de bonis sp̄alibz. qz bo-
na spũalia min⁹ hñt motiũ vanitat⁹ z va-
ne delectatõis eo qz min⁹ appent ab extra
q̄s sp̄alia. Si q̄ratur laus p̄ t̄tia opa. s. in-
differentia vt est h̄re diuitias vel vestes p̄-
ciosas. tñ si illa opavltari nõ p̄grediãtur
in deteri⁹ nisi i solã laudẽ hñdã. vana glã
nõ erit nisi veniale pctm̄. Si at̄ talia opavlt-
tra i deteri⁹ p̄grediãtur de se qz ordiãta vt
sint occasio mortal pcti. vt puta qñ mlier

Compendiū theologie

ornatu meretricio ad alliciēdos homines animasq; capiēdas se preparat. vel sint illa opa de se indifferentia ex phibitōe superioris effecta illicita vt torneamēta z hmoi z tunc vana gloria est peccatū mortale

¶ Quando inuidia sit peccatū mortale. z quando nō.

Inuidia ex suo genere est peccatum mortale. Cum enī inuidia put in superioribus dictū est/ sit dolor de felicitate seu bono alterius. gaudiūq; de malo alieno. clarū est q; directe cōtrariat charitatis. vt prime ad corin. xij. Caritati autē nihil est cōtrariū quod nō sit pctm mortale. Est tamē aduertendū q; interdū illud peccatū quod ex suo genere est mortale. potest fm aliquas sui qlitates solū esse veniale. Arputa quādo in solo p̄io motu cōsistit. Vel propter aliquā aliā intentionē extra suā rōnem trahitur. Pro q; sciēdū est q; quadrupliciter potest dolor de alieno bono/homini accidere. P̄io mō prout est primo prim⁹ motus ex natura proueniēs. q; interdū etiā ex ipsi⁹ nature corruptōe/in aliq;bus plus z frequētius puenit. Sunt enī aliqui ex sue corruptione inordinate nature/magis p̄ni ad motus inuidie q; alij. vt in simili est videre inter diuersos canes. At iste dolor seu motus inuidie nullo modo est peccatum qz tales motus p̄io primi. nō sunt in potestate nostra. Et ita intelligēdū est respectu quorūcūq; aliorū vicioz seu pctōz de omnibus primo primis motib⁹ naturalibus. vbi tñ delectatio seu cōsensu nō se adiūgerit. qz tunc posset in pctm vel veniale vel mortale trāsire. Secūdo mō potest ille dolor seu tristitia de bono alieno esse. sc̄do prim⁹ motus. quando scz fit in sensualitate/sine tamen cōpleta deliberatiōe. etiā si tali dolore seu passione afficitur. quod proprie cōtingit quando ille secūdo prim⁹ motus nō ita cito ab inicio remouet sicut posset. remouet tamē ante plenū cōsensum. imo quodā mō displicere incipit. Et tūc inuidia nō est nisi veniale peccatū. Et ita (q; bene aduertat) intelligēdū est etiā generalit̄ in omnibus alijs vicijs seu peccatis. Qui autē dicant̄ primo primi mot⁹ z secūdo primi motus de clarabit aliqualit̄ infra. vbi de peccato veniali ageat. Tertio pōt ille dolor seu illa

passio in aīno accidere q; nihilominus propter aliquā aliā intentōem trahit extra suā propriā rōem. suāq; p̄riā naturā. vt puta quādo dolor ille seu tristitia de alieno bono/insurgit alicui ex bona rōe seu causa. sicut quādo aliq; de bono seu prosperitate alterius dolet. vt quia efficit potens vel alias. qz illud videt in alteri⁹ detrimentū z p̄iudiciū redūdare. vel scz anime proprie met illius q; illud bonū habz vel reipublice. vel aliqua z bonaz psonarum q; affligi nō merēt. Et talis dolor seu mot⁹/bon⁹ est. nec pctm est cū maius bonū magis sit appetendū. Quarto mō pōt ille dolor seu tristitia de bono alteri⁹ accidere z haberi ex certa sciētia p̄sensuq; deliberato voluntatis. z sine iusta ac rōnabili causa. Et isto modo inuidia est semp peccatū mortale. Et p̄ ista pōt etiā clarevideri quādo detractio est pctm mortale vel veniale. Nam si malū de aliq; dicat ad bonū finē p̄ impediēdo scz q; malū alteri faciat. vel p̄ sua correctōe. vel rōne officij qd̄ incūbit. vel phibēdo testimoniū veritati. vel hmoi. z tunc detractio nō est pctm. dum tamē p̄uersa voluntas ex deliberato p̄posito nō se adiūgit. Si vero dicat malū de alio ex quadā solū leuitate loq̄ndi. sicut sepe cōtingit/ z malū quod dicit nō vergat in magnū damnū seu p̄iudiciū illius de q; d̄r aut sue fame. z tūc detractio est pctm veniale. Posset tñ illō dānū seu p̄iudiciū tā graue eē q; illa leuitas loq̄ndi non excusaret. qz vnusq;sq; maxime in talibus grauib⁹ z respectu aliorum debz ponere custodiam ori suo.

¶ Quando ira sit peccatū mortale z quando non.

Ira ex suo genere ē pctm mortale qz iuxta sup̄ vbi de ira actū ē. Ira est imoderat⁹ aī mot⁹/pcitās ad penā puocāti inferendā. Dicit aut mot⁹ p̄riat caritati. q; vt hēf. i. ad cor. xij. Nō irritat. nō cogitat malū. Ira tñ vt eē supra aliq;lit tactū ē/multipliciter p̄siderari p̄t. Vno mō put iportat seu denoiat p̄ zelū q; q; p̄tra vicia mouet z ipsa detestat. Et hec ira nō ē pctm s; magē p̄fectōnis. imo p̄ istū modū p̄t eē sibimet q; irasci. Quid enī (vt dicit glosa sup̄ illud psal. Irascimīz nolite peccare) est hō penitēs. nisi sibi ipsi irascēs. Alio mō p̄t ira p̄siderari. put dicit z iportat. quāda erga

primū affectus remissionē. p quā scz bō
nec de malo primi dolet nec de ei⁹ bono
gaudet. licet etiā non doleat de bono. nec
gaudeat de malo eius. sed est ei⁹ et erga eu⁹
indifferens. Et hec species ire nō est mor
tale peccatū sed est impfectio quedā cari
tatis. Nisi tñ vbi primus esset in extrema
necessitate qz tūc sub pena peccati morta
lis teneretur homo sibi succurrere si potest
Alio mō p̄t ira cōsiderari. put dicit⁹ et im
portat quādā impatientiā actualē absqz
tamē reali appetitu vindicte. Et tal⁹ mo
tus etiā deliberatiu⁹ est solū p̄ctm venia
le. Quia sicut p̄t ex supradictis ire descri
ptōib⁹ nō habz cōpletā rōem ire. Alio mō
potest ira cōsiderari. put dicit⁹ et importat
actualē impatientiā/etiā cō appetitu vin
dicte. Et hoc tripliciter cōtingere p̄t. Quā
doqz enī hoc a naturali cōpletione seu di
spōsitōe p̄cedit sicut est iu melacolic⁹ et in
senib⁹. In quib⁹ s̄m p̄m cōtinue moue
tur natura. prop̄t qd̄ semp turbulenti exi
stunt. Et talis ira nullū est p̄ctm. eum sit
motus naturalis. Quāqz etiā est hoc et pro
cedit ex appetitu subitō et nō p̄fecte delibe
rato. Et talis ira nō est nisi veniale pecca
tū. sicut ali⁹ p̄mi motus. Quāqz at̄ est hoc
et p̄cedit ex volūtate deliberata cōsensu qz
p̄fecto. Et talis ira est semp p̄ctm mortale

Quando acedia sit

A p̄ctm mortale. et quādo non
Acedia ex suo genere est veniale
p̄ctm. Quia s̄m supius tacta/
acedia in effectu nō est nisi tedi
um de bono spūali laborioso. Hoc at̄ de
se nō opponitur caritati. sed solū dicit qn
dam feruoris caritatis diminiutiōem. in
qua feruoris caritatis diminiutiōe consistit
omne p̄ctm veniale. Multipliciter p̄t tedi
um de bono spūali cōtingere. Uno modo
put est sol⁹ mot⁹ naturalis laborē abhor
rens. et talis motus nullū est p̄ctm. qz tal⁹
motus nō est in nostra ptate. Alio modo
put est motus appetitus de ope spūali la
borioso cōtristati. Et talis motus etiā si
appetitus ille sit deliberatiu⁹. nō est nisi
peccatū veniale. qz cōsensus in illō quod
de sui natura nō est nisi veniale peccatū/
nō est nisi veniale. Alio mō p̄t istō tediū
de bono spūali laborioso tale eē/ taliterqz
vltra motū naturalē motūqz appetit⁹ trā
sire. qz p̄ illō bō illa adimplere dimittit q̄

sue saluti vel ex vi p̄cepti vel alias necessa
ria sunt. et tunc est p̄ctm mortale. P̄t ad
huc istō tediū in grau⁹ trāsire et tantū eē
qz ex omisiōe ipsi⁹ boni spiritual⁹ laborio
si difficultateqz ipm aggrediēdi hō in qn
dam sue vite displicentiā inducitur et exin
de in despatōez cadit. Et tale tediū est pec
catū mortale. acceditqz ad p̄ctm in spiri
tū sanctum. Et adhuc grau⁹ imo grauissi
mū si illō tediū illaqz displicentiā vite in
tantū crescat et p̄cedat. qz q̄s sibi ipsi ma
nus inq̄ciat ac se occidat. nā tūc tal⁹ similit̄
erit iude qui se p̄ despatōez laq̄o suspēdit

Quando auaricia

Quando auaricia sit peccatum mortale.
Ira auaricia autē / q̄ iuxta su
p̄ius dicta/ est imoderat⁹ amor
hōi. Et cōsiderandū/ qz iste i
moderat⁹ amor/ cōsistere p̄t. vel in appe
tendo. vel in adq̄rendo. vel in retinendo.
Si i appetēdo. hoc itez qnqz modis
cōtingere p̄t. Vel enī appetitur aliena ap
petitu cōpleto et deliberato ac absoluto. q̄
etiā in actū et op⁹ si adesset facultas transi
ret et p̄cederet et tūc est mortale p̄ctm. Vel
appetitur appetitu sicut cōpleto. delibera
to et absoluto illicita. v̄puta hō se idignū
bñficio ali⁹ ecclīastico vel officio senties
et cogscens. vel sentires cognoscere debēs
illō bñficiū ecclīasticū vel illō officiū sciē
ter appetitqz delibato et absoluto appe
tit. et tūc etiā est p̄ctm mortale. Vel appeti
tur p̄dicta scz aliena vel illicita. appetitu
eē cōpleto et delibato. s̄z nō tñ puro et abso
luto. s̄z cōditionato. v̄puta si talia sine di
offensa ac iuria p̄mi hōi possent. Et tūc
vel nullū ē p̄ctm vel ē veniale. siue tal⁹ cō
ditio actualit̄ exp̄sse addatur siue habitu
alit̄ intēdatur. Quō tñ itelligēdū ē. dūmō
scz p̄ tales appetit⁹ seu desideria/ hō nō se
vane pascat ac p̄dat seu intermittat facere
illō bonū ad qd̄ aliūde teneretur. Vel n̄ ge
neret i corde suo aliqz malos mot⁹ seu ha
bit⁹. qz qn voluerit remouere n̄ possit. qz
tūc possz eē mortale p̄ctm. Vel appetitur
nō necaria et supflua. eē q̄suis n̄ aliena nec
de sui natura illicita. appetitu nimis ardē
ti. et tali qz mēs ex h̄ qd̄amō suffocata/ ipe
ditur omnino a cōsideratōe diuinoz. ac
eoz que ad suam salutē spectant. Et hec
est illa pernicioza cura seu sollicitudo que
in euangelio p̄hibetur et est p̄ctm mortale

Compendiū theologie

Uel appetitur seu desiderant nō necessaria et supflua. nimio appetitu sed tñ tali q̄ est isra dei amorē et timorē. qz talia sic appetēs nec p̄terea deo displicere vellet. nec etiā impedī a cōsideratōne eoz q̄ ad suā salutē ptinēt. et hoc est nisi pctm̄ veniale. Quin imo possit talis amor seu appetit⁹ ita moderat⁹ esse q̄ nō esset pctm̄. imo talem principaliter finē et intētionē habere q̄ esset meritor⁹. **S**i vero respectu secūdi mēbri p̄cipalis ille imoderat⁹ amor habendū nō solū consistat in appetitu s̄ ultra transeat sc̄z in acquirēdo. Et hoc iterum pōt cōtingere tripliciter. **U**el enī acquirunt res iniuste et indebite indifferēter a quocūq; et quocūq; modo fieri potest. vt p̄ furta. rapinas. iniusticias. extorsiones aliasq; fraudes et vias illicitas et tunc est peccatū mortale. **U**el acquiruntur res respectu adq̄rentis et illi⁹ a quo adq̄ritur de suo esse nō illicite. nisi qz p̄ artem seu officīū aut aliud opus illicitū adq̄rūt. qd̄ de se etiā sine adq̄sitōe et lucro esset peccatum mortale. vt est in meretricibus. in falsas mercatias sciēter vendētibus. et surarijs et h̄mōi. et tunc est pctm̄ mortale. **U**el adq̄runt p̄ artem aut officīū seu opus qd̄ licet de se sit illicitū. nō est tñ de per se nisi pctm̄ veniale. **U**t est in istis ioculatoribz. qui p̄ cōplacētia principū vel populi ad lucrū habendū. ociosa. iocosa. et interdū mēdosa. salua tñ aliqua honestate dicūt. vel diuersas corporoz gesticulatōes faciūt et tūc nō est nisi veniale pctm̄. **N**isi tamē p̄pter solā talis dissolutionis delectatōez homo se ex toto talibz daret tūc enī eēt peccatū mortale. **E**t notāter d̄z p̄pter solā talis dissolutionis delectatōem. qz si quis p̄pter necessitatē se etiā ex toto talibz daret et applicaret suā p̄ talia sustentatōem querens. cū aliā artem seu aliū modū lucrādi nesciret vel nō haberet. nō eēt talis in statu dānandoz reputand⁹. **S**i vero respectu tertij mēbri p̄cipalis amor ille h̄ndi imoderatus cōsistat in retinēdo. hoc iterū potest quinq; modis contigere. **U**el enī sciēter et animo retinēdi retinent ea que q̄s restituere tenet. vt puta quia cōtra voluntatē eius ad quē spectat detinere se scit vel credit. et tunc est pctm̄ mortale. **E**t intelligit quis animū retinēdi habere qm̄ non habz p̄positū et voluntatē restituēdi vel p̄cordandi tēper loco. licz facul-

tas sibi suppetat vel qm̄ sibi suppetet. **U**el retinētur illa q̄ ad necessitatē alicui⁹ et suorum. siue p̄scisam siue f̄m sui stat⁹ vel dignitatis vel facti qd̄ iuste manu tenet et grūtiā et condecētā faciūt et spectāt. et tūc nullū est pctm̄. **U**el retinētur supflua siue sit respectu necessitatis p̄scise retinētis. siue necessitatis congruētie sui status et dignitatis. et. vt supra tactū est. **E**t hoc tēper extreme necessitatis alicui⁹ de q̄ noticia habet. et cui de p̄dictis supfluis succurri potest et non succurrit. et tūc etiā est peccatū mortale. **Q**uia homini in tali necessitate constituto tenet homo succurrere non solū de sibi superfluis. vt etiā de sibi necessarijs. respectu quidē mantenētie sui status vel dignitatis. et. **S**z non de his que simpliciter et p̄scise p̄ sua vita necessaria sunt. **Q**uia in tali casu homo magis tenetur proprie sue vite succurrere q̄ aliene. **U**el retinētur supflua modo statū declarato supra. declarato etiā extra vel citra extremā necessitatē alteri⁹ cuiuscūq;. **S**z h̄ fit ex quadā insatiabili cupiditate et ardore h̄ndi. **L**ui⁹ insatiabilitatis seu ardoris signū euidens est. q̄ q̄s res pot⁹ penes se putrescere et depire dimittit. q̄ vt illicet alijs liberalit̄ distribuit et dispēsat. et tunc etiā est pctm̄ mortale. **U**el retinētur supflua ex immoderato seu inordinato amore habendū. **N**on tñ ita insatiabili et ardenti sicut statū supra tactū est. s̄ solū quadā imoderatā seu inordinatione. q̄ modicū non tñ in totū a medio virtutis sc̄z largitatis deficit et declinat. et tunc est peccatū veniale. **N**isi tamē vt supra statū dictū est appareret homo in extrema necessitate cōstitut⁹ cui succurri possz et deberet. **E**t p̄missis apparet q̄ auaricia ex suo genere est pctm̄ mortale. **E**t etiā vt in superioribz tactū est. ab ap̄lo idolatrie compat. **N**on qz sit de sp̄e illi⁹ pcti. cū non h̄eat aliquē actū ei⁹. s̄ qz aliqd̄ idolatrie sile facit sc̄z creature fūiēdo pot⁹ q̄ creatori. vt lat⁹ supra vbi de auaricia agit declaratū est.

Quando gula est

Que peccatū mortale et quādo non. **U**el ex suo genere est pctm̄ veniale. qz appetit⁹ comedēdi vel bibēdi ex sua rōe n̄ subiacz dñio voluntat⁹. **C**irca tñ istō gule pctm̄ qd̄ iuxta in superioribz dicta. est imoderatus edendū

appetitus seu immoderata cibi auiditas
Est aduertendū q̄ q̄nq; modis potest
 iste immoderat⁹ appetitus cōtingere seu
 cōsiderari. **U**no modo. put est solūmō
 naturalis. sicut naturaliter hō comedere
 z bibere appetit dū famescit z sitit. **E**t hic
 appetitus nō est pctm̄. imo nec etiā dele-
 ctatio naturalis que ipm̄ appetitū in ipa
 cibi sumptōe cōsequit̄ seu p̄mittit̄ est pec-
 carū. z hoc inquantū ordinatur supra de
 factū nature cōtrariū. quia hec naturalia
 sunt. nec in p̄tate nostra cōsistūt. **E**t ideo
 nec in talibus est meritū vel demeritum.

Vel illi appetitui seu desiderio natura-
 li qui quodāmodo necessitatis est. supad-
 iungit̄ quidā appetitus delectatōis z vo-
 luptatis in cibo. z tūc est solū pctm̄ venia-
 le. **E**t hoc vez est nisi ille appetit⁹ eden-
 di ultra p̄gredetur. sic scz q̄ propter illā
 delectatōem seu voluptatē/que sic sibi su-
 padiungitur/ fieret sine q̄cūq; necessitate
 trāsgressio p̄cepti ecclie vel superioris. vt
 puta q̄ solueretur ieiuniū p̄ eccliam indi-
 ctū. **V**el religiosus cōtra phibitōez in suo
 ordine sub p̄cepto factā p̄mederet carnes
 vel hm̄i. nam tūc est pctm̄ mortale. **E**t
 notāter dicitur sine necessitate qz si hm̄i
 trāsgressiōes/ ex necessitate fierēt. vt puta
 nimie senectutis vel nimie iuuetutis. vel
 infirmitat̄. vel laboris necessariū z hm̄i
 tūc nō esset pctm̄. imo posset illa necessi-
 tas talis esse q̄ quis hm̄i p̄cepta obf-
 uando peccaret. **I**n talibus tamē obseruā-
 tijs ad quas hō ex ecclie p̄cepto vel voto
 vel inunctōe penitētie tenetur. z p̄pter ne-
 cessitatē aliquā eas adimplere nō p̄t. bonū
 est petere licentiā a suo p̄lato. vl a suo cura-
 to. vel a suo confessoze. **V**el nisi ille ap-
 petitus edēdi eēt cū tanta libidine z ardo-
 re q̄ hō nimio z finali affectu/ illi delecta-
 tōi cibi inhereret. ita vt p̄ponerz amo-
 ri z timori dei. z tūc est peccatum mortale
Vel nisi qm̄ ille appetit⁹ vel illa delecta-
 tio in talē p̄suetudinē ducitur/ q̄ facit to-
 tā vitā hois talibus delectatiōibus occupari
 z deputari. **E**t hic posset eē pctm̄ mortale
Immo sunt talia ita pctō mortali vicina
 q̄ ebrietas ab ap̄lo inter mortalia pecca-
 ta p̄putatur. **E**brietas t̄m qm̄ est pctm̄
 veniale. vt qm̄ ultra necessitatē q̄s accipit
 sed hoc est fm̄ mēsurā impceptibile. **Q**m̄
 vero egreditur q̄s a mēsurā p̄ceptibili. q̄
 scz fm̄ rōem bñ ordinatā discerni p̄t. **E**t

hoc in tali mēsurā ex q̄ eueritur stat⁹ mē-
 ris. hocq; effrenata quadā libidine fit. vt
 scilz qm̄ hoc dei amoriz timori p̄ponitur.
Tūc ebrietas est pctm̄ mortale. **S**i q̄s at
 aliū inebriat ita scilz cū ad potū inuitās/
 vt intēdat statū mentis ei⁹ euertere/ z hoc
 facit in ei⁹ nocumentū/ peccat mortaliter
Quia tūc magis sibi aufert q̄ si auferet
 aliqd̄ tēpale. quia vsur ratiōis ei tollit.

Quando luxuria sit

peccatum mortale. z quando non.

Luxuria ex suo genere est pecca-
 tum mortale. qz est cōtra illud
 p̄ceptū decalogi. **N**ō mechabe-
 ris. **C**irca tamē istō pctm̄ luxu-
 rie/ que iuxta in supioribus tacta/ est libidi-
 nosa qdā circa act⁹ venereosos voluptat̄
 cōcupiscētia/ est aduertendū q̄ cōcupiscē-
 tia ipa luxurie dupliciter cōtingere seu cō-
 siderari p̄t. **U**no modo prout est solū in
 corde. **A**lio mō put etiā ab extra p̄sistit in
 ope. **Q**uantū ad primū modū p̄t hoc
 itez cōtingere tripliciter. **P**rio mō put ip-
 sa cōcupiscētia in solo prio motu p̄sistit.
 z tūc nō est nisi veniale pctm̄. **P**ro q̄ itez
 sciendū est. q̄ differentia est inter primos
 motus virtutis generatiue. z prios mot⁹
 virtutis nutritiue. **N**ā p̄mus mot⁹ in vir-
 tute generatiua est semp pctm̄. nō autē sic
 est in virtute nutritiua. qm̄ potētia cōcu-
 piscibilis nō tantū corrupta est in virtu-
 te nutritiua sicut in virtute generatiua. **S**e-
 cūdo mō p̄t ipa cōcupiscētia cōsiderari. p̄
 ut ipz motū naturalē sequitur p̄sensus i de-
 lectatōez licz nō in op⁹ z sic ē pctm̄ morta-
 le. **E**t intelligitur h̄ sine ille p̄sensus i de-
 lectatōe sit respectū sui ipi⁹ met/ siue sit respe-
 ctu alioz. vt puta qm̄ hō cogitādo (vt iter-
 dū p̄rigere p̄t) ad delectatiōz quā aliq̄ aliq̄
 in actu venereo hñt/ delectātur i se. z in illa
 delectatiōe hñda/ ex deliberatiōe p̄sentit.
 etiā si forsan ex se n̄ veller illū actū venereū
 exercere. **E**t notāter d̄: p̄sensus in delectā-
 tōem qz si delectatiō vt qm̄ fit/ isurgeret.
 z in illā delectatōz hō ex deliberatiōe n̄ cō-
 sentiret. nō eēt tūc nisi veniale pctm̄. **T**er-
 tio mō ipa cōcupia cōsiderari p̄t. put eē ex
 deliberatiōe p̄sentit in op⁹ z tūc ē mortale
 pctm̄. etiā si p̄ tūc n̄ trāseat i actū ab extra
Respectū v̄o scōi mēbri p̄ncipal scz p̄
 ut cōcupia luxurie p̄sistit ab extra in ope
 hoc itez cōtingere p̄t duplr. **U**no modo

Compendiū theologie

prout ipsa cōcupiscētia trāsīt z progrēditur in actū venereū. cōpletū z consummatū. z tunc cōstat esse peccatū mortale. Alio modo prout ipsa cōcupiscētia trāsīt z p̄gredit̄ in aliquos act⁹ disponētes ad ip̄m actū venereū. vel ip̄m circūstātes seu cōcomitantes. Et hoc itēz cōtingere potest tripliciter. vel enī hoc fit p̄ visum. v̄l p̄ linguā. vel per tactū. Si p̄rio mōvt q̄n scz ipsa cōcupiscētia ab extra visu pascit. vt q̄n q̄s animo z sine cōcupiscēdi mulierē/in ipsam p̄spicit z attendit. z tūc est peccatū mortale. Nam illō vt dicit Aug. nō est ritillari. sed plene libidini p̄sentire. Iuxta illō Math. v. Qui viderit mulierem ad cōcupiscēdū eā iam mechatur est eā in corde suo. Et notāter dicit. ad cōcupiscēdū eam. q̄m si aliquis mulierē inspiceret vt rem pulcrā. z nō in deterius pcederet. tūc p̄uum vel nullū esset pctm̄. vel solū esset pctm̄ curiositatis. Si vero secūdo istoz triū vltimoz modoz fieret. vt q̄n quis mulierē p̄pter libidinē p̄cetur. vel colloq̄a familiaria secū habet. vel per verba adulatoria z deceptiua/atrabere conat̄. z tunc est peccatū mortale. Si v̄o tertio istoz triū modoz vltimoz fieret. quod fit p̄ oscula amplex⁹. h̄mōiqz mulierum cōtrectatiōes. Et tūc est etiā peccatū mortale. z tanto grauius q̄sto magis per talia libido accendit̄ p̄pter nimīā approp̄imatiōem ad ignē. Et vocat̄ ab ap̄lo turpitudō. Quod tamē ita accipi debet. si p̄missa ex libidine seu p̄pter libidinē fiant. Nam tāgere mulierē/imo z osculari. non libidinis intentiōe. sed ex necessitate/seu quadā honestate vt interdū fit. nō eēt peccatū. dummodo nihil sit in intentiōe corruptū. **P**remissa etiā om̄ia intellige. nisi p̄ sacramētū matrimoniū cū debita moderatiōe. debitisqz circūstātijs. supra vbi de peccato luxurie actum est aliquālit̄ declaratis/excusarentur.

K De peccato in sp̄i

ritūsc̄m̄ z diuersis ip̄i⁹ pcti acceptiōibz. **E**xpedita igit̄ iuxta ordinē in tractatulo exponēdoz declaratiōe quartē diuisiōis peccati mortalis. que (vt supra tactuz est) p̄ septē vicia capitalia sumit. ip̄sozqz septē viciōz capitaliū explicata natura. venit nūc aliq̄l̄iter circa vnā p̄iculā ter-

tie diuisionis peccati mortalis supra etiam posite tāgendū. scz in sp̄itūsc̄m̄. **C**irca quod sciendū est. q̄ licet om̄ia essentialia. om̄ibus tribz p̄sonis sanctissime trinitatis equalit̄ cōueniant cōiter t̄n attribui seu approp̄at̄ p̄sone patris potentia. p̄sone filij sapiētia z p̄sone sp̄itūsc̄m̄ bonitas. Et ex hinc insurgit. q̄ illi qui peccant ex infirmitate que p̄prie cōtrariat̄ potētē/dicūtur peccare in patrē. i. cōtra patrē. Qui enī peccāt ex ignorātia que p̄prie cōtrariat̄ sapiētē. dicitur peccare in filiū. Qui enī peccant ex p̄pria malicia que p̄prie opponit̄ bonitati/dicūt̄ peccare in sp̄itūsc̄m̄ z est p̄prie peccare ex propria malicia. quando voluntas scit z p̄t alicui malo resistere. z t̄n ex sola malicia illud eligit. Et quo clare apparet pctm̄ in sp̄itūsc̄m̄ graui⁹ esse alijs peccatis. que in patrē z filiū cōmittunt̄. cū maius sit z graui⁹ peccare ex propria malicia. q̄s ex infirmitate vel ignorātia. De qua ip̄i⁹ pcti in sp̄itūsc̄m̄ grauitate/latiōz fiet ista declaratiō. Et quia generalit̄ oīa peccata tam in superioribz declarata q̄s alia. v̄l ex infirmitate. vel ex ignorātia. vel ex propria malicia cōmittūtur. nō fuit necesse specialem de ipsis qualitatibz peccatoz tractatum facere. nisi solū de illo peccato in sp̄itūsc̄m̄/quod v̄ltra alia peccata q̄ndā specialitatē quandāqz grauitatē importat. **C**irca quod pctm̄. p̄ clariōri nature eius declaratiōe z intellectu. z eo p̄maxime qz multi frequēter de ip̄o loquūt̄ qui p̄prie eius naturā nō intelligūt. est aduertendū. qz triplex de isto peccato in sp̄itūsc̄m̄ reperitur positio seu acceptiō. Aliqui enī vt Dilarius Ambros. Hieroni. z Chrysost. ponūt z dicūt peccatū in sp̄itūsc̄m̄ esse. q̄n ad lrām aliqua blasfēmia cōtra sp̄itūsc̄m̄ d̄r. siue sp̄itūsc̄m̄ accipiat̄ fm̄ q̄ est nomē essentialē toti trinitati cōueniēs. quelibet enī p̄sona sp̄itūsc̄m̄ est z sanctus. siue prout est nomē speciale vni⁹ in trinitate p̄sone. Et fm̄ h̄c acceptiōem distinguit in euangelio Math. cxi. Blasfēmia in sp̄itūsc̄m̄. q̄tra blasfēmiā in filiū homis. vbi exemplū de ista blasfēmia habet̄ de iudeis que illa q̄ r̄ps in virtute sp̄itūsc̄m̄ opabat̄/atrabebāt̄ principi demonioz. z ideo dicitur in sp̄itūsc̄m̄ blasphemasse. **A**ugusti. z alij enī sequentes dicūt z ponūt peccatū in sp̄itū